

Høringsnotat

Forslag til endringer i integreringsloven, folketrygdloven og tannhelsetjenesteloven (innstramminger)

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

20. februar 2024

Høringsfrist: 11. mars 2024

1 Innledning

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i samråd med Barne- og familiedepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, sender med dette på høring forslag til endringer i integreringsloven, folketrygdloven og tannhelsetjenesteloven (innstramminger).

I punkt 4 foreslås det å redusere introduksjonsstønad for ektefeller og samboere uten barn. Det foreslås også at introduksjonsstønad ved deltidsprogram skal tilsvare antallet timer i programmet.

I punkt 6 foreslås det å innføre et krav om tolv måneders forutgående medlemskap i folketrygden for rett til grunn- og hjelpestønad til personer over 18 år.

I punkt 7 foreslås det å innføre et krav om tolv måneder forutgående medlemskap i folketrygden for rett til engangsstønad ved fødsel og adopsjon.

I punkt 8 foreslås det å innføre et krav om fem års botid for personer mellom 19 og 24 år for å få tannhelsetjenestetjenester med redusert egenbetaling i den offentlige tannhelsetjenesten. Forslaget gjelder ikke ved stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos tannlege for sykdom etter folketrygdloven. Forslaget forutsetter at Stortinget vedtar endringer i tannhelsetjenesteloven, som har vært på høring høsten 2023.

Formålet med regjeringens tiltakspakke er å få det norske tjeneste- og ytelsesnivået til kollektivt beskyttede nærmere nivåene i andre nordiske land, og dermed bidra til å utjevne ankomstene av fordrevne mellom landene.

2 Bakgrunn

2.1 Høye ankomster medfører press på systemet

Siden Russlands fullskala invasjon av Ukraina har over 72 000 søkt beskyttelse i Norge. Regjeringen er opptatt av at de som kommer hit skal ha et trygt og verdig opphold. Samtidig må antallet som kommer til Norge være bærekraftig og regjeringen skal fortsatt ha kontroll på innvandringen og integreringen.

I 2022-23 kom det ca. 72 000 fordrevne fra Ukraina og 10 000 ordinære asylsøkere, fordelt omtrent likt på de to årene. Til sammenlikning mottok Norge omtrent 35 000 asylsøkere under migrasjonskrisen i 2015-2016. Det kom færre nye søknader fra ukrainere til Europa i 2022 enn i 2023, men like mange til Norge. Siden sommeren 2023 har Norge alene mottatt om lag 60 prosent av søkerne til Norden. I 2022 var det flest kvinner og barnefamilier blant ukrainerne som kom til Norge, men i 2023 kom det flest voksne uten barn, og blant de voksne kommer det nå nesten like mange menn som kvinner. Det er svært mange personer med særskilte oppfølgingsbehov, som enslige mindreårige og personer med store helsemessige utfordringer.

Høye ankomster over tid setter mottakssystemet og bosettingen under press. Det er økt press på tjenester som helse, barnehage og skole. Boligmarkedet, med mangel på boliger og høye leiepriser, gjør det ekstra krevende for kommunene å ta imot fordrevne fra Ukraina. Kommunene viser fortsatt høy vilje og evne til å bosette etter snart to år med

ekstraordinært høye ankomster. De to siste årene er ca. 65 000 flyktninger bosatt i norske kommuner, hvorav om lag 57 000 fordrevne fra Ukraina. Bosettingen går raskt. Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak om opphold til bosetting var 2,5 måneder.

Håndteringen av ankomstene av fordrevne fra Ukraina kan deles inn i tre faser, som glir over i hverandre og foregår parallelt. I juni 2022 ble det iverksatt midlertidige tilpasninger i regelverket på flere områder for å gjøre det enklere for kommunene og fylkeskommunene å ta imot mange på kort tid. Det er blant annet gjort midlertidige endringer i integreringsloven, opplæringsloven, barnehageloven, helselovgivningen og plan- og bygningsloven. Forslag om å videreføre de midlertidige tilpasningene til 1. juli 2025 har nylig vært på høring.

I den andre fasen har regjeringen vært opptatt av å få fordrevne fra Ukraina raskt ut i arbeid. Det ble nedsatt en hurtigarbeidende gruppe om tiltak for økt arbeidsmarkedsintegrering blant fordrevne fra Ukraina. Gruppen gjorde en overordnet analyse av igangsatte tiltak og foreløpige resultater når det gjelder arbeidsmarkedsintegrering av ukrainere, herunder erfaringer fra de nordiske landene. På bakgrunn av analysen vurderte gruppen behovet for eventuelle politikkendringer og nye tiltak som kan bidra til å nå regjeringens målsetting om rask overgang til arbeid for ukrainske flyktninger. Gruppen leverte sin rapport 22. august 2023. De fleste tiltakene fra rapporten er fulgt opp. Departementet har nylig fastsatt midlertidige endringer i integreringsforskriften for å bidra til økt arbeidsretting av introduksjonsprogrammet. Etter tre måneder i program, skal arbeidsrettede elementer gjennomsnittlig minst utgjøre 15 timer i uken.

Vi er nå inne i den tredje fasen. Regjeringen mener at ankomstnivået til Norge ikke er bærekraftig over tid og bør være nærmere nivået i de andre nordiske landene. Det er sannsynlig at det samlede tjeneste- og ytelsestilbudet bidrar til å gjøre Norge attraktivt som destinasjon. I en spørreundersøkelse av nær 1600 ukrainere gjennomført av by- og regionforskningsinstituttet NIBR (samfunnsvitenskapelig oppdragsforskningsinstitutt ved OsloMet) høsten 2023, svarer nær halvparten at de valgte Norge bl.a. pga. rettighetene flyktninger har, at Norge framstod som et bedre valg sammenlignet med andre land, samt at de allerede hadde ukrainsk familie eller et nettverk her. Særlig for de seneste kohortene har de to førstnevnte årsakene vært viktig, mens eksisterende nettverk i Norge var viktigere for de første kohortene som kom til landet. Omtrent en av ti oppgir at det var helt tilfeldig at de valgte Norge.

Når de fordrevne ble bedt om å utdype hvorfor de mener Norge er et bra land å komme til, var det flere som trakk frem det de regner for å være et godt introduksjonsprogram og muligheten til å lære norsk språk. Mange pekte på at Norge er kjent for å ta godt imot ukrainske flyktninger og at Norge er et godt og trygt land for barn å bo i. Noen respondenter nevnte også god kvalitet i helsetilbudet som en grunn til å velge Norge fremfor andre land. Ifølge NIBR understreker de kvalitative intervjuene funnene fra spørreundersøkelsen som indikerer at det for de fleste ukrainske fordrevne er et informert og bevisst valg å komme til Norge.

2.2 Tidligere og nylig igangsatte innstrammings tiltak

Regjeringen igangsatte i desember 2023 flere tiltak for å redusere ankomstene til Norge til et nivå mer likt ankomstnivåene i våre naboland. Forslag om å avvikle dagens bestemmelse om etterbetaling av barnetrygd har nylig vært på høring. Det er strammet inn på anledningen til å reise frem og tilbake mellom Ukraina og Norge og det tilbys ikke lenger innkvartering eller transport til ukrainere som reiser til andre steder enn Nasjonalt ankomstsenter i Råde kommune. Det informeres også aktivt om at det er krav om en viss lengde på botid i Norge for å få tilgang til en rekke ytelser fra folketrygden.

I 2021 ble det gjennomført flere innstramminger i trygdelovgivning. Disse omtales i punkt 5 nedenfor.

På oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har By- og regionforskningsinstituttet NIBR analysert behandlingen av asylsøkere i åtte europeiske land fra 2015 til juni 2023. Her kommer det frem at trenden etter de høye ankomstene i 2015 og 2016, har vært mer restriktive kriterier for å få innvilget beskyttelsesstatus, økt midlertidighet og kortere oppholdstillatelser i de fleste av disse landene. Det er innført strengere botidskrav for trygdeytelser i flere av disse landene og strengere inntekts- og språkkrav for permanent oppholdstillatelse. Også for fordrevne fra Ukraina har flere land hatt restriktive ordninger. Mens Norge, Finland og Danmark tilbyr introduksjonsprogram til fordrevne fra Ukraina, om enn med noen modifiseringer, har de ingen rett eller plikt til dette i Sverige, Tyskland og Polen. Her er opplæring og kurs avhengig av frivillige initiativ og lokal kapasitet.

Når det gjelder økonomiske ytelser har fordrevne fra Ukraina tilsvarende rettigheter som personer fra andre som er innvilget beskyttelse i Norge og Danmark. I Sverige, Østerrike og Finland får fordrevne fra Ukraina det samme ytelsesnivået som asylsøkere selv etter innvilget beskyttelse. I Storbritannia og Tyskland inngår fordrevne fra Ukraina i det samme sosiale sikkerhetssystemet som resten av befolkningen.

2.3 Nye innstrammings tiltak

Regjeringen ser behovet for å innføre flere nye tiltak som har som formål å få ankomstnivået nærmere nivåene i våre nordiske naboland. I dette høringsnotat omtales følgende tiltak: reduksjon i introduksjonsstøtten for par uten barn, krav om forutgående medlemskap i folketrygden for å få utbetalt engangsstønad ved fødsel, krav om botid for retten til delvis vederlagsfri tannhelsehjelp til personer mellom 19 og 24 år og krav om forutgående medlemskap i folketrygden for grunn- og hjelpestønad. I tillegg vil regjeringen avvikle ordningen med kjæledyr i mottak for nye søkere og avvikle ordningen med alternativ mottaksplassering, der kommunen påtar seg ansvaret for å sørge for et botilbud og oppfølging, for nye søkere.

Regjeringen mener at tiltakene som presenteres samlet her, er nødvendige og egnede til å bidra til å oppnå formålet om reduserte ankomster av fordrevne fra Ukraina til Norge. Tiltakene berører flere departementers ansvarsområder og innebærer reduksjon i det samlede tjeneste- og ytelsesnivået. Som det fremgår ovenfor, er det sannsynlig at det er det samlede tjeneste- og ytelsesnivået som gjør Norge attraktivt som destinasjon

sammenlignet med blant annet andre nordiske land. Det er derfor nødvendig med en reduksjon i tilbudet. Reduksjon på flere områder, slik det foreslås her, vil etter regjeringens vurdering bidra til at Norge blir noe mindre attraktivt og er dermed egnet for å oppnå formålet om reduserte ankomster.

Flere av tiltakene i dette høringsnotatet innebærer reduksjon i eller redusert tilgang på statlige ordninger, og har også blitt vurdert med tanke på mulig overveltinger fra stat til kommunene mht. kostnader til økonomisk sosialhjelp, og økt press på kapasiteten i de sosiale tjenestene. Samlet sett vurderes de økonomiske og administrative konsekvensene av de foreslåtte tiltakene som små for kommunene, mens regjeringen legger til grunn at reduserte ankomster i lys av innstramningene totalt sett vil dempe presset på de kommunale tjenestene.

3 Konstitusjonelle og folkerettslige rammer

3.1 Innledning

Grunnloven og folkeretten utgjør rettslige skranker for lovendringene som drøftes i høringsnotatet for å håndtere ankomsten av et høyt antall fordrevne fra Ukraina. Forholdet til disse overordnede rettslige rammene vil bli vurdert nærmere i tilknytning til de enkelte forslagene.

Fem sentrale menneskerettskonvensjoner er inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven fra 1999. Dette gjelder den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP), FNs barnekonvensjon (BK) og FNs kvinnediskrimineringskonvensjon. Bestemmelser i disse konvensjonene vil ved motstrid gå foran annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Videre er flyktningkonvensjonen, som Norge er bundet av, sentral.

Grunnloven og konvensjonene er redegjort for i Prop. 107 L (2021–2022) punkt 3 og i Prop. 90 L (2022–2023) punkt 4. Departementet viser til disse gjennomgangene. I det følgende vil departementet gå gjennom diskrimineringsvernet og barnets beste.

3.2 Diskrimineringsvernet

Grunnloven § 98 andre ledd slår fast at «[i]ntet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling». Bestemmelsen gir et selvstendig og generelt diskrimineringsvern, og er ikke knyttet til bestemte diskrimineringsgrunnlag. Et generelt og selvstendig diskrimineringsvern følger også av SP artikkel 26.

Diskrimineringsbestemmelsene i de øvrige konvensjonene er begrenset til å gjelde diskriminering innenfor konvensjonsrettighetenes anvendelsesområde. Det vil variere hvilken konvensjon som er mest aktuell for de konkrete forslagene. Under alle konvensjonene vil det imidlertid være nødvendig å ta stilling til om det foreligger en forskjellsbehandling av likeartede tilfeller, og om forskjellsbehandlingen er knyttet til et diskrimineringsgrunnlag. For at en slik forskjellsbehandling skal være lovlig, må den forfølge et legitimt formål, og den må være nødvendig og forholdsmessig.

Som forskjellsbehandling regnes handlinger som har som formål eller effekt at en person eller gruppe mennesker kommer i en dårligere stilling eller behandles dårligere enn andre i sammenlignbar situasjon. Dette inkluderer både direkte diskriminering, hvor personer eksplisitt forskjellsbehandles, og indirekte diskriminering, hvor reguleringen er nøytralt formulert, men har en virkning som innebærer reell forskjellsbehandling.

Forslagene til lovendringer som drøftes i dette høringsnotatet, har som formål å redusere ankomstene til Norge av fordrevne fra Ukraina. På denne bakgrunn vil det først og fremst være forskjellsbehandling på bakgrunn av nasjonalitet som vil være det aktuelle diskrimineringsgrunnlaget. Likevel vil også andre diskrimineringsgrunnlag kunne være relevante, eksempelvis diskriminering på bakgrunn av oppholdsstatus. Status for opphold i et land er ikke uttrykkelig nevnt som et diskrimineringsgrunnlag i konvensjonene, men når det gjelder diskrimineringsforbudet i barnekonvensjonen artikkel 2, er det tidligere lagt til grunn at oppholdsstatus omfattes som diskriminering på bakgrunn av «annen stilling». Departementet viser til EMDs avgjørelser i Bah mot Storbritannia (2011) og Hode og Abdi mot Storbritannia (2012), begge avgjørelsens premiss 46, hvor det fremgår at oppholdsstatus kan omfattes av diskrimineringsgrunnlaget «other status» i EMK artikkel 14. Synspunktet er også lagt til grunn i Lovavdelingens uttalelse 17. juli 2017 (JDLOV-2015-4608) avsnitt 3.21. Det samme må trolig også legges til grunn for de øvrige konvensjonene. Avhengig av rettighetene som berøres, vil slik forskjellsbehandling imidlertid i mange tilfeller være saklig begrunnet og dermed ikke i strid med forbudene mot diskriminering.

Forskjellsbehandling på bakgrunn av nasjonalitet eller et annet diskrimineringsgrunnlag vil være lovlig etter Grunnloven og de aktuelle konvensjonene dersom forskjellsbehandlingen følger et legitimt formål, er nødvendig og forholdsmessig. Med legitimt formål menes det at forskjellsbehandlingen må være saklig og rimelig begrunnet. Når det gjelder offentlig myndighetsutøvelse, vil det innebære et krav om legitime målsettinger, som ivaretagelse av offentlig helse, ivaretagelse av landets økonomiske velferd, beskyttelse av andres rettigheter og friheter, bekjempelse av kriminalitet, mv., se NOU 2009: 14 punkt 3.2.2. Handlinger basert på subjektive oppfatninger, følelser, vilkårlig maktbruk, fordommer og stereotypier er typiske eksempler på usaklige formål. I praksis fra EMD vedrørende diskrimineringsforbudet i EMK artikkel 14 er det lagt til grunn at lovlig forskjellsbehandling på bakgrunn av nasjonalitet, som utgangspunkt krever «very weighty reasons», jf. for eksempel British Gurkha Welfare Society mfl. v. Storbritannia (2016) avsnitt 81.

I vurderingen av om forskjellsbehandlingen er forholdsmessig og nødvendig for å oppnå formålet, skal det foretas en totalvurdering av motstridende interesser, hensyn og behov, hvor særlig behovene for menneskerettslig beskyttelse for enkeltindividet blir vurdert opp mot flertallets, samfunnets og myndighetenes behov for å forskjellsbehandle.

3.3 Barnets beste

FNs barnekonvensjon inneholder både sivile og politiske rettigheter, og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Mange av konvensjonsbestemmelsene gjenfinnes også i de generelle menneskerettskonvensjonene om sivile og politiske rettigheter (SP) og om

økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), men ved at de er tatt inn i barnekonvensjonen, tydeliggjøres det at de også gjelder for barn. I tillegg inneholder konvensjonen regler som skal ivareta barns særlige behov. Av særlig betydning for forslagene i proposisjonen her, kan nevnes at barnekonvensjonen artikkel 22 pålegger statene å treffe egnede tiltak for å sikre at barn på flukt, enten de kommer alene eller er ledsaget av sine foreldre eller en annen voksen, får behørig beskyttelse og hjelp i utøvelsen av sine rettigheter etter konvensjonen. Videre følger det av artikkel 20 at barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten. Det følger av barnekonvensjonen artikkel 26 og 27 at statene plikter å sikre en viss levestandard for barn. Grunnloven § 104 tredje ledd fastslår at statlige myndigheter skal «legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie». Barnekonvensjonen har også fire generelle prinsipper som handler om ikke-diskriminering, barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt. Disse prinsippene får betydning for tolkningen av andre bestemmelser i konvensjonen.

Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1 fastslår at prinsippet om barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Prinsippet om barnets beste er grunnlovsfestet i Grunnloven § 104 annet ledd. Prinsippet gjelder både i konkrete saker om et enkelt barn, og for avgjørelser på mer overordnet nivå, som ved utforming av lover. Det innebærer en rettslig plikt til å tillegge barnets beste den nødvendige vekt, både ved gjennomføringen av andre rettigheter og ved skjønnsutøvelsen for lovbestemmelser som berører barn. Det at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn innebærer ikke at det alltid vil være det avgjørende hensynet, men det skal trekkes særskilt frem når det gjøres avveininger av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende.

Prinsippet om ikke-diskriminering følger av konvensjonen artikkel 2 nr. 1, og omtales ovenfor.

3.4 Forbudet mot tilbakevirkende lover

Det følger av Grunnloven § 97 at «[i]ngen lov må gis tilbakevirkende kraft». Forbudet mot tilbakevirkende lover skal blant annet sikre at personer ikke risikerer at nye lover griper inn i bestående rettsforhold. I tillegg skal bestemmelsen sikre trygghet og forutberegnelighet. For at en lovendring skal være i strid med denne bestemmelsen må den imidlertid være klart urimelig eller urettferdig, og tilbakevirkning kan bare finne sted dersom det foreligger sterke samfunnsmessige hensyn. Inngrep i etablerte rettigheter og posisjoner med virkning fremover i tid, såkalt uegentlig tilbakevirkning, kan rammes av bestemmelsen, jf. Rt-1996-1415 (Borthen) og HR-2016-389-A (Stortingspensjonssaken). Det innebærer at lovgiveren har en betydelig, men ikke ubegrenset frihet til å gripe inn i trygderettigheter som allerede er etablerte. I Borthen-saken la Høyesterett til grunn at avveiningen må gjøres på grunnlag av hvilke rettigheter inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om dette rammer enkelte eller en gruppe særlig hardt. I tillegg må lovgivers spillerom til å foreta tiltak som er nødvendige av hensyn til en forsvarlig

samfunnsøkonomi være vesentlig. Høyesterett uttalte seg også om forholdet mellom vernet for lovbestemte økonomiske ytelser fra det offentlige i sin alminnelighet og vernet for pensjonsrettigheter særskilt, jf. side 1425:

«Jeg er enig med staten i at det må være utgangspunktet og hovedregelen at lovbestemte økonomiske ytelser fra det offentlige for fremtiden kan falle bort eller begrenses gjennom ny lovgivning uten hinder av Grunnloven § 97. Men etter min mening har pensjonsrettigheter etter folketrygdloven som grunnpensjonen med tilknyttete rettigheter og tilleggspensjonen, et fundament og en karakter ut over det at de er forankret i konkrete lovregler som tilsier at de må stå i en annen og sterkere stilling når det gjelder grunnlovsværn.»

4 Reduksjon i introduksjonsstønad

4.1 Innledning og bakgrunn

Departementet har vurdert om introduksjonsstønad kan og bør reduseres for å bidra til å redusere ankomstene til Norge av fordrevne fra Ukraina, se punkt 2 ovenfor.

Fordrevne fra Ukraina har rett til å delta i introduksjonsprogram og opplæring i norsk.

Deltakelse i introduksjonsprogrammet utløser rett til introduksjonsstønad.

Introduksjonsstønad er direkte knyttet til deltakelse i introduksjonsprogrammet, og er ikke en passiv ytelse. Introduksjonsstønad skal i utgangspunktet dekke alle nødvendige utgifter til livsopphold, inkludert til bolig og strøm.

Introduksjonsstønad utgjør 2 G årlig (237 240 kroner før skatt). Etter skatt tilsvarer dette om lag 202 000 kroner årlig og om lag 16 800 kroner per måned. Deltakere under 25 år mottar i utgangspunktet 2/3 stønad. Deltakere under 25 år som bor med en eller begge foreldrene (hjemmeboende), mottar 1/3 stønad. Stønad differensieres ikke utover dette.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Beregningsutvalget som kartlegger kommunenes utgifter til bosetting og integrering årlig (heretter Beregningsutvalget) erfarer at mange deltakere i introduksjonsprogram har behov for supplerende sosialhjelp i tillegg til introduksjonsstønad. Barnefamilier er blant de som ofte har behov for supplerende sosialhjelp, særlig familier med kun en forsørger. På den andre siden klarer enslige eller par uten barn seg ofte med introduksjonsstønad.

Departementets overordnede vurdering er at en reduksjon i introduksjonsstønad vil innebære risiko for en forskyvning av utgifter over på økonomisk sosialhjelp. Dette vil kunne føre til kapasitetsutfordringer hos arbeids- og velferdsforvaltningen og vil kunne gå utover innsatsen som Nav-kontorene gjør for å få ukrainere ut i jobb. Departementet antar at en reduksjon i introduksjonsstønad isolert sett vil ha begrenset effekt på ankomstene. Dette både fordi stønad finansierer livsoppholdet for de fordrevne i en relativt kort periode (seks til tolv måneder) og fordi den enkelte uansett kan ha rett til supplerende sosialhjelp.

Sammen med flere andre tiltak i en pakke, kan likevel redusert introduksjonsstønad ha en effekt på ankomstene. Departementet har utredet muligheten for å differensiere

introduksjonsstønaden ut fra ulike bo- og familiekonstellasjoner. I utredningen har departementet tatt hensyn til risiko for kostnadsforskyvning over på økonomisk sosialhjelp.

Fordrevne fra Ukraina kan delta i introduksjonsprogrammet på deltid. Denne muligheten ble innført med de midlertidige tilpasningene i 2022, jf. Prop. 107 L (2021–2022). I lys av formålet med om å redusere ankomstene til Norge, har departementet vurdert på nytt hvordan introduksjonsstønaden bør beregnes ved deltidsprogram.

4.2 Gjeldende rett

Lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) regulerer kvalifiseringsordninger for innvandrere.

Introduksjonsprogrammet er den viktigste ordningen for å kvalifisere innvandrere til videre utdanning eller arbeid. Flyktninger og deres familiegjenforente mellom 18 og 55 år har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogram. Programmet varer mellom tre måneder og fire år, avhengig av den enkeltes alder, utdanningsbakgrunn og sluttmålet som settes for programmet. Deltakelse i introduksjonsprogrammet utløser rett til introduksjonsstønad, som skal dekke deltakerens utgifter til livsopphold under programmet, inkludert bolig og strøm.

Introduksjonsstønaden utgjør 2 G årlig (237 240 kroner før skatt). Etter skatt tilsvarer dette om lag 202 000 kroner årlig og om lag 16 800 kroner per måned. Deltakere under 25 år mottar i utgangspunktet 2/3 stønad. Deltakere under 25 år som bor med en eller begge foreldrene (hjemmeboende), mottar 1/3 stønad. Stønaden differensieres ikke utover dette.

I integreringsloven kapittel 6A er det gitt midlertidige regler for personer som har fått oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 34. Fordrevne fra Ukraina har i utgangspunktet de samme rettighetene som flyktninger etter integreringsloven. De midlertidige reglene innebærer tilpasninger i ordningene for denne gruppen, både for å legge til rette for at kommunene kan bosette mange personer raskt og for at de fordrevne skal kunne gå raskt ut i arbeid. Fordrevne fra Ukraina har rett, men ikke plikt til å delta i introduksjonsprogrammet. I motsetning til andre deltakere, beholder denne gruppen retten til program dersom de avviser eller avbryter programmet fordi de har gått ut i arbeid i Norge. Dersom de mister jobben, kan de altså gå tilbake til programmet. Programmet kan foregå på deltid for denne gruppen, dersom det skyldes kapasitetsutfordringer i kommunen.

Fravær fra programmet, medfører trekk i stønaden. Stønaden reduseres ved mottak av andre offentlige ytelser, men ikke ved mottak av barnetrygd og ev. kontantstøtte. Ved lønnet arbeid som del av programmet reduseres stønaden i utgangspunktet tilsvarende den tiden arbeidet tar, jf. integreringsloven § 23 andre ledd. Ved arbeid utenfor programmet reduseres ikke stønaden. Stønaden reduseres ikke på grunn av inntekter som følge av formue.

Fordrevne har rett til opplæring i norsk i ett år fra oppstartstidspunktet. Det er åpnet for at kommunen og fylkeskommunen kan gi utvidet norskopplæring til deltakere som har behov

for det for å oppnå et minimumsnivå i norsk. Deltakelse i norskopplæring utløser ikke rett til en ytelse, men norskopplæring inngår ofte i introduksjonsprogrammet.

4.3 Andre nordiske land

4.3.1 Sverige

Fordrevne fra Ukraina har like rettigheter som asylsøkere. De tilbys ikke introduksjonsprogram.

Fordrevne mottar en ytelse på SEK 71 per dag. Beløpet er SEK 61 per dag for de som deler husholdningskostnader og SEK 50 per dag for barn til og med 17 år. Beløpet skal dekke mat, klær og personlige utgifter. For de som bor på et av Migrationsverkets boliger der mat inngår, er summen SEK 24 per dag for voksne og SEK 12 per dag for barn.

Det kan gis supplerende støtte til nødvendige behov, for eksempel briller og vinterstøvler. I tillegg kan det gis en bostedsytelse på SEK 350 per måned (maks SEK 850 per måned for hele familien) dersom personen har fått ansettelse i minst tre måneder og må flytte til et sted der Migrationsverket ikke kan tilby bolig.

Migrationsverket og kommunen skaffer bolig og dekker kostnadene dersom den fordrevne ikke har inntekt eller inntekten etter månedlige utgifter til mat og bolig er under "riksnormen för försörjningsstöd". Riksnormen for 2023 er SEK 3 490 per måned for en voksen som bor alene og SEK 6 300 per måned for to voksne som bor sammen. Riksnormen skal dekke kostnader til mat, klær og sko, fritid, forbruksvarer, helse, hygiene, avis og telefon.

Det er frivillig for en kommune å bestemme om det skal gis økonomisk bistand (sosialbidrag). Dersom dette gis, skal ytelsen dekke det mest nødvendige, for eksempel mat, klær og bolig. Riksnormen för försörjningsstöd utgjør taket for hvor mye bistand en kommune kan utbetale.

4.3.2 Danmark

Fordrevne fra Ukraina har like rettigheter som flyktninger. De har rett, men ikke plikt, til å delta i introduksjonsprogram («Selvforsørgelses- og hjemreiseprogram»).

De som deltar i introduksjonsprogrammet mottar DKK 12 699 i måneden som enslig forsørger, DKK 8 886 i måneden som forsørger og DKK 6 350 i måneden som ikke-forsørger. Hjemmeboende deltakere under 30 år mottar DKK 6 350 i måneden. I tillegg utbetales det en «danskbonus» på DKK 1 652 i måneden til deltakere som har bestått prøve i Dansk 2 eller høyere. Ytelsen varer så lenge den enkelte deltar i program (inntil fem år). Deretter vil den enkelte gå over til ordinær arbeidsformidling, og den enkelte kan fortsette på sosiale ytelser.

Fordrevne kan søke om bostøtte etter at kommunen har skaffet de midlertidig bolig. I tillegg kan fordrevne motta barnebidrag og bistand til utgifter til blant annet medisiner og tannlege.

4.3.3 Finland

Fordrevne fra Ukraina har like rettigheter som asylsøkere det første året. Etter registrering og bosetting i en kommune, får de utvidede rettigheter. De tilbys introduksjonsprogram.

Fordrevne mottar inntil NOK 131 per dag det første året i mottak gjennom en mottaksgodtgjørelse. Godtgjørelsen skal dekke mat, bokostnader, klær, nødvendig helsehjelp, lokal transport og telefon. Mottaksgodtgjørelsen består av en grunddel og en kompletterende del. Enslige mottar EUR 102 i måneden om de får mat på mottaket og EUR 349 dersom de ikke får mat. Ved behov kan fordrevne også gis supplerende økonomisk støtte. Privat innkvartering dekkes ikke.

Ved registrering i en kommune, kan de fordrevne søke om bostøtte. Bostøtten skal dekke 80 prosent av den enkeltes bokostnader. Dersom dette beløpet overskrider det maksimale beløpet man kan motta i bostøtte, vil den enkeltes bostøtte avkortes.

I motsetning til andre deltakere i introduksjonsprogrammet, mottar ikke personer med midlertidig beskyttelse arbeidsmarkedsstøtte. For deltakelsen i introduksjonsprogram, kan fordrevne motta en godtgjørelse som blant annet skal dekke reisekostnader. Godtgjørelsen er EUR 9 per dag, og dekker maksimalt fem dagers deltakelse i uken.

Etter å ha bodd i Finland i ett år, kan man, avhengig av livssituasjon, ha rett på andre ytelser. For eksempel kan man søke om grunnleggende inntektsstøtte om man har fått en bosettingskommune. Inntektsstøtten er på EUR 588 i måneden. For enslige forsørgere er inntektsstøtten på EUR 669 i måneden. Støtten per barn er mellom EUR 310 og EUR 410, avhengig av barnets alder og antallet barn.

4.3.4 Sammenligning

Det er svært krevende å sammenlikne nivå, omfang og innretning på ytelser og tjenester mellom de nordiske landene. Systemene er komplekse og med betydelige avhengigheter mot øvrig nasjonalt regelverk. I tillegg må det tas hensyn til prisnivå og andre brede, allmenne velferdsordninger, som ikke er dekket av denne utredningen.

Det synes likevel klart at Norge, Danmark og Finland har mer omfattende tilbud og ytelser enn Sverige. I Norge har fordrevne fra Ukraina rett til å gjennomføre introduksjonsprogram og motta introduksjonsstønad. I Sverige har fordrevne ukrainere ikke rett på introduksjonsprogram eller tilsvarende.

Fordrevne ukrainere som ikke kan forsørge seg selv, mottar også ulike ytelser i Norden. I Norge har fordrevne ukrainere rett på økonomisk stønad (sosialhjelp) dersom de ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom deltakelse i introduksjonsprogram, lønnet arbeid eller annen inntekt. Økonomisk stønad er en skjønsmessig yttelse. Det skal foretas en konkret og individuell vurdering av hvilke utgifter som er nødvendige for å sikre et forsvarlig livsopphold. Staten fastsetter satser som et veiledende utgangspunkt når saker vurderes. Den veiledende satsen for en enslig voksen er 7 550 kroner i måneden. Dekking av utgifter til blant annet bolig og strøm kommer i tillegg til dette, og kan i noen tilfeller dekkes gjennom statlig eller kommunale bostøtteordninger.

I Sverige har fordrevne ukrainere som ikke kan forsørge seg selv rett til tilbud om gratis bolig og en daglig sats som skal dekke mat, klær og personlige utgifter. Satsen er SEK 71 per dag (2 130-2 201 SEK per måned). Fordrevne ukrainere i Sverige har ikke rett på økonomisk hjelp, og det er frivillig for kommunen å bestemme om dette skal utbetales. Satsen for økonomisk hjelp i Sverige er også langt lavere enn i Norge. Mens den statlige veiledende satsen for en enslig voksen i Norge i 2023 er 7 550 kroner, er den 3 490 SEK for en enslig voksen i Sverige. I en rapport fra Fafo pekes det på at ukrainere i Sverige som ikke er i jobb, og kun lever på satsene de mottar, opplever fattigdom og matusikkerhet og er avhengig av mat- og klesutdelinger i regi av frivillige organisasjoner.

4.4 Departementets vurderinger og forslag

4.4.1 Innledning

Departementet foreslår å redusere introduksjonsstønad for ektefeller og samboere uten barn. Etter å ha vurdert forslaget opp mot diskrimineringsregelverket, foreslår departementet at reduksjonen skal gjelde for alle deltakere i introduksjonsprogram. Se omtale av forslaget i punkt 4.4.2 til 4.4.4.

Departementet foreslår også å oppheve bestemmelsen i integreringsloven § 37 c om at det skal utbetales introduksjonsstønad tilsvarende deltagelse på fulltid, dersom forhold på kommunens side medfører at programmet må være på deltid. Forslaget omtales i punkt 4.4.5 nedenfor.

4.4.2 Reduksjon i introduksjonsstønad for par uten barn

Per i dag mottar hver deltaker i introduksjonsprogram i utgangspunktet 19 770 kroner i introduksjonsstønad før skatt hver måned. Etter skatt tilsvarer dette om lag 16 800 kroner i måneden. Deltakere under 25 år mottar lavere stønad, enten 2/3 eller 1/3 avhengig av om de bor med foreldre eller ikke. Utover dette differensieres ikke introduksjonsstønad mellom deltakerne. Dette innebærer at et par der begge deltar i introduksjonsprogram mottar samme beløp i introduksjonsstønad, uavhengig av om de har barn eller ikke. Ifølge SIFOs referansebudsjett vil et par uten barn og uten bil ha kostnader til månedlig forbruk på 20 196 kroner. Et par i samme alder med to barn i henholdsvis barnehage og skole, vil ha kostnader til månedlig forbruk på 33 588 kroner. Disse estimatene inkluderer ikke kostnader til bolig eller strøm.

Departementet vurderer at en flat reduksjon i introduksjonsstønad vil innebære høy risiko for kostnadsforskyvning over på økonomisk sosialhjelp. Noen deltakere har behov for supplerende sosialhjelp allerede med dagens stønadsnivå. Dette kan for eksempel gjelde barnefamilier, særlig familier med kun en forsørger. En flat reduksjon av stønaden vil kunne påvirke deltakelsen i introduksjonsprogrammet negativt, noe som kan føre til dårligere resultater når det gjelder overgang til arbeid. De fleste har behov for noe kvalifisering for å få jobb i Norge.

For flere offentlige ytelser legges det til grunn lavere satser for personer som bor og lever sammen, inkludert i de veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp. Personer som lever i samme husholdning, vil kunne utnytte skalafordeler, for eksempel i felles bolig,

oppvarming og liknende. Departementet vurderer at det er grunnlag for en slik differensiering også for introduksjonsstønad. Par uten barn kommer med dagens innretning relativt sett bedre ut enn enslige og par med barn. De får utbetalt to introduksjonsstønader per måned og kan dele utgifter til husholdning, bolig og strøm. De har heller ikke de ekstra utgiftene som følger med å ha barn. Departementet foreslår på dette grunnlag at ektefeller og samboere uten barn skal motta 5/6 stønad. Dette er samme skalering som brukes for to voksne som bor sammen i de veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp. Med samboere menes personer som bor sammen i et ekteskapsliknende forhold. Dette tilsvarer en reduksjon på 3 297 kroner per måned før skatt, per person i paret. Totalt gir det en reduksjon på 6 594 kroner per måned før skatt for paret.

4.4.3 Om redusert introduksjonsstønad kan gjøres gjeldende bare for fordrevne fra Ukraina

Ettersom hovedformålet med endringen er å bidra til reduserte ankomster til Norge av fordrevne fra Ukraina, se punkt 2 ovenfor, har departementet vurdert om redusert introduksjonsstønad for par uten barn kan gjøres gjeldende bare for fordrevne. Som det fremgår av punkt 3.8, vil forskjellsbehandling på bakgrunn av nasjonalitet eller et annet diskrimineringsgrunnlag være lovlig etter Grunnloven, likestillings- og diskrimineringsloven og de aktuelle konvensjonene dersom forskjellsbehandlingen følger et legitimt formål, er nødvendig og forholdsmessig. Departementet legger til grunn at formålet som beskrevet ovenfor er et legitimt formål, som er saklig og rimelig begrunnet. Spørsmålet blir dermed om forskjellsbehandling i dette tilfellet er nødvendig og forholdsmessig for å oppnå formålet.

Midlertidigheten av oppholdet for fordrevne fra Ukraina er en stor del av grunnlaget for at departementet har vurdert at forskjeller i kvalifiseringstilbudet ikke innebærer diskriminering i strid med forbudene, jf. Prop. 107 L (2021–2022) punkt 7.5.7. og Prop. 90 L (2022–2023) punkt 9.5.8. Etter departementets vurdering kan ikke denne midlertidigheten tillegges like stor vekt i vurderingen av om det vil være lovlig forskjellsbehandling å differensiere stønaden som følger med kvalifiseringstilbudet. Stønaden skal i utgangspunktet dekke alle nødvendige utgifter til livsopphold, inkludert til bolig og strøm. Dette gjelder både for fordrevne fra Ukraina og for andre deltakere i programmet. Det finnes ikke et kunnskapsgrunnlag som tilsier at fordrevne og øvrige flyktninger har ulike nivåer av utgifter til livsopphold.

Fordrevne fra Ukraina bosettes i norske kommuner på samme måte som andre flyktninger og sluses inn i det samme kvalifiseringssystemet. Tilpasningene som allerede er gjort i integreringsloven, har som formål å sørge for at kommunene har kapasitet til å bosette mange flyktninger på kort tid. Tilpasningene gjelder kravene til innhold i programmet. Det klare utgangspunktet er likevel at kommunen skal legge til rette for et fulltidstilbud for fordrevne. Det varierer hvilket tilbud de fordrevne får i ulike kommuner. I praksis er det en del kommuner som tilbyr fordrevne fra Ukraina det samme som øvrige flyktninger. Deltakerne sitter dermed samlet i klasserom og deltar på andre tiltak gjennom programmet, uavhengig av oppholdsgrunnlag.

Mens andre flyktninger både har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet, har fordrevne bare rett til å delta. I teorien har dermed fordrevne større mulighet til å velge bort deltakelse i programmet enn andre flyktninger. Det at deltakelse i introduksjonsprogram ikke er en plikt, innebærer likevel ikke at fordrevne fra Ukraina kan velge å få støtte til livsopphold gjennom Arbeids- og velferdsforvaltningen. Avdelingen viser til følgende omtale fra Prop. 107 L (2021-2022) punkt 11.5.3:

Departementet viser til at det etter sosialtjenesteloven § 18 er et vilkår for rett til økonomisk sosialhjelp at søkeren ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter. Økonomisk sosialhjelp er altså subsidiært til andre økonomiske rettigheter som en søker kan gjøre gjeldende. Hvorvidt en slik økonomisk rettighet er utløst av en plikt, er ikke avgjørende, så lenge den utgjør en reell rettighet for søker. Departementets forslag om at det ikke skal være en plikt til å delta i introduksjonsprogrammet, innebærer dermed ikke at personer i denne gruppen kan velge å få støtte til livsopphold etter sosialtjenesteloven. Introduksjonsprogrammet og medfølgende introduksjonsstønad er en rettighet den enkelte kan benytte seg av, og ved søknad om økonomisk sosialhjelp vil NAV-kontoret kunne henvise vedkommende til å delta i introduksjonsprogrammet.

Departementet vurderer at forskjellsbehandling av introduksjonsstønaden mellom fordrevne fra Ukraina og andre deltakere i introduksjonsprogram ikke vil være nødvendig og forholdsmessig for å oppnå formålet om å redusere ankomstene til Norge.

Departementet har særlig lagt vekt på at fordrevne har de samme utgiftene til livsopphold som andre flyktninger og at mange av de fordrevne deltar i det samme kvalifiseringstilbudet som andre flyktninger. Etter departementets vurdering fremstår det ikke som forholdsmessig at stønadsnivået reduseres for kun én gruppe deltakere.

På denne bakgrunnen legger departementet til grunn at redusert introduksjonsstønad for par uten barn må gjøres for alle deltakere i introduksjonsprogram.

4.4.4 Introduksjonsstønad ved deltidsprogram

Departementet foreslår å oppheve bestemmelsen i integreringsloven § 37 c fjerde ledd femte punktum om at det skal utbetales introduksjonsstønad tilsvarende deltakelse på fulltid dersom det er forhold på kommunens side som medfører at programmet må være på deltid.

Introduksjonsstønad er en ytelse som forutsetter aktivitet. Stønadsnivået på 2G årlig er fastsatt ut fra en forutsetning om et helårlig program på fulltid (30 til 40 timer i uken, med et gjennomsnitt på 37,5 timer). Ved ugyldig fravær trekkes det i stønaden.

Muligheten for introduksjonsprogram på deltid gjelder bare for fordrevne fra Ukraina. Bakgrunnen for unntaket fra fulltidskravet er kapasitetshensyn i kommunene og å legge til rette for at fordrevne kan arbeide. Fra 1. februar kan introduksjonsprogrammet for fordrevne fra Ukraina bare foregå på deltid dersom det skyldes kapasitetsutfordringer i kommunen, jf. integreringsforskriften § 43i.

Bestemmelsen om at det skal utbetales full introduksjonsstønad dersom deltidsprogram skyldes forhold på kommunens side, ble tatt inn etter innspill i høringen i forkant av Prop. 107 L. Flere høringsinstanser var bekymret for at det skulle gå utover deltakeren økonomisk dersom kommunen ikke hadde kapasitet til å tilby et program på fulltid.

Ettersom introduksjonsstønaden er en ytelse som forutsetter aktivitet, vurderer departementet at beløpet som utbetales ikke bør overstige stønaden for antallet timer i programmet. Departementet foreslår derfor å regulere at introduksjonsstønaden ved introduksjonsprogram på deltid skal tilsvare antallet timer i program.

Ettersom det ikke er åpnet for deltidsprogram for andre deltakere enn fordrevne fra Ukraina, er det ikke behov for å vurdere dette forslaget opp mot diskrimineringsregelverket.

4.4.5 Ikrafttredelse og rekkevidde av forslagene

Departementet tar sikte på å legge frem en lovproposisjon som kan behandles av Stortinget i vårsesjonen. Dersom Stortinget slutter seg til forslagene, legger departementet opp til at endringene kan tre i kraft sommeren 2024. Departementet foreslår at endringene gjøres permanente.

Departementet foreslår at endringene skal gjelde alle deltakere i introduksjonsprogram på tidspunktet for ikrafttredelse. Dette vil kunne innebære at par uten barn som allerede deltar i introduksjonsprogrammet kan få en lavere stønad underveis i programmet. Spørsmålet blir om dette er i strid med forbudet mot tilbakevirkning i Grunnloven § 97. Forslaget vil kunne være en ulempe for disse personene fordi de kan ha en forventning om et visst stønadsnivå mens de er i introduksjonsprogrammet.

Departementets vurdering er at Grunnloven § 97 ikke er til hinder for å gjøre endringene gjeldende også for deltakere som allerede er i gang med introduksjonsprogrammet. Endringen ble kommunisert ut i januar og mottakere av introduksjonsstønaden er dermed varslet flere måneder før endringen trer i kraft. Reduksjonen på en sjettedel tilsvarende også skalafordelen som allerede legges til grunn for andre ytelser. Det fremstår derfor ikke som klart urimelig eller urettferdig at endringen også gjøres gjeldende for eksisterende deltakere i programmet. Etter departementets vurdering tilsier forhåndsvarslingen i januar at det ikke er behov for særlige overgangsregler.

5 Innstramminger i trygdelovgivningen i 2021

I punkt 6 og 7 nedenfor foreslås det å innføre botidskrav, herunder krav om tolv måneders forutgående medlemskap i folketrygden for å ha rett til henholdsvis grunn- og hjelpestønad og engangsstønad ved fødsel og adopsjon. I dette punktet gjennomgås noen forhold ved trygdelovgivningen, inkludert hvilke innstramminger som ble gjort i 2021.

Den norske folketrygden er en universell trygdeordning, som omfatter alle som er lovlig bosatt i Norge og/eller arbeider i Norge.

Medlemskap i folketrygden er et grunnvilkår for rett til ytelser fra folketrygden. For en rekke ytelser stiller imidlertid trygdelovgivningen også krav til forutgående botid i Norge. «Botid» og «botidskrav» brukes ofte som en generell henvisning til krav om en viss

opptjeningsperiode, som anvendes ved vurderingen av retten til eller størrelsen på enkelte norske trygdeytelser. Det er denne forståelsen av ordet som legges til grunn her. Hvorvidt det stilles botidskrav og hva botidskravet innebærer, varierer. Det kan gjelde vilkår om at søkeren må ha bodd i Norge et visst antall år umiddelbart før kravet om ytelsen settes frem eller før behovet for ytelsen inntreffer, eller om at søkeren må ha bodd i Norge i et visst antall år innenfor en nærmere angitt periode.

Det er innført en egen økonomisk støtteordning for personer som på grunn av kort botid har liten eller ingen opptjening i folketrygden, supplerende stønad til personer med kort botid i Norge. Ordningen ble innført for å avlaste kommunene for utgifter til personer med varig behov for økonomisk støtte. Ytelsen gis til personer som er lovlig bosatt i Norge, den er behovsprøvd, det er begrenset adgang til utenlandsopphold og den gis for en periode på 12 måneder av gangen. Nivået på ytelsene er knyttet opp til folketrygdens minstenivåer for henholdsvis alderspensjon og uføretrygd.

Ved Stortingets behandling av Prop. 85 L (2016–2017), jf. Innst. 368 L (2016–2017), ble det vedtatt å oppheve botidskravet for rett til stønad til hjelpemidler fra folketrygden, samt å innføre et botidskrav på fem år for rett til kontantstøtte. Endringene trådte i kraft fra henholdsvis 1. juli 2017 og 1. juni 2018.

Med virkning fra 1. januar 2021 ble folketrygdens botidskrav for arbeidsavklaringspenger, stønad til enslige forsørgere, ytelser til gjenlevende ektefelle, ytelser til tidligere familiepleiere, barnpensjon og alderspensjon hevet fra tre til fem år. Videre ble folketrygdens særskilte bestemmelser for flyktninger avviklet og ordningen med supplerende stønad ble utvidet til også å gjelde uføre personer med formell flyktningstatus, jf. Prop. 10 L (2019–2020), jf. Innst. 80 L (2019–2020). Kravet til formell flyktningstatus innebærer at oppholdstillatelsen må være gitt etter utlendingsloven § 28. Dette betyr at personer som er omfattet av kollektiv beskyttelse etter utlendingsloven § 34, i denne sammenhengen ikke regnes som flyktninger.

Endringene medførte at flyktninger ikke lenger skulle unntas fra folketrygdlovens ordinære krav til forutgående botid for rett til disse ytelsene samt at de særskilte beregningsreglene som hadde gitt flyktninger fulle minsteytelser, uavhengig av deres faktisk opptjente trygdetid i Norge, ble avviklet. Videre medførte endringene i lov om supplerende stønad til personer med kort botid i Norge at supplerende stønad ble utvidet til å omfatte også uføre flyktninger med formell flyktningstatus. Ordningen omfatter etter dette personer over 67 år, herunder flyktninger, og uføre flyktninger. Det ble samtidig gjort endringer i forskriften om trygdedekning for asylsøkere m.m., slik at personer som får innvilget asyl eller oppholdstillatelse i Norge, ikke lenger skulle gis retroaktivt medlemskap i folketrygdens pensjonsdel for tiden deres asylsøknad hadde vært under behandling.

6 Innføre botidskrav for rett til grunn- og hjelpestønad

6.1 Innledning og bakgrunn

Som en del av tiltakspakken for å begrense ankomster fra Ukraina, foreslår departementet å innføre et vilkår om tolv måneders forutgående medlemskap i folketrygden for rett til grunn- og hjelpestønad til personer over 18 år.

6.2 Gjeldende rett

Grunnstønad er en ytelse som skal bidra til å dekke visse nødvendige ekstrautgifter på grunn av sykdom, skade eller lyte, se folketrygdloven § 6-3. Det kan gis grunnstønad til drift av tekniske hjelpemidler, til transport, herunder drift av bil, til hold av førerhund eller servicehund, som følge av slitasje på klær og sengetøy og til fordyret kosthold på grunn av nødvendig spesialdiett. Stønaden gis etter seks fastsatte satser, hvorav den laveste er 9 024 kroner per år og den høyeste er 44 928 kroner per år. For å få rett til stønad etter en viss sats, må søkeren dokumentere at ekstrautgiftene minst tilsvarer den aktuelle satsen.

Hjelpestønad er en ytelse som gis til personer som på grunn av varig sykdom, skade eller lyte trenger særskilt tilsyn og pleie, se folketrygdloven § 6-4. Hjelpestønad gis bare dersom det foreligger et privat pleieforhold. Hjelpestønaden gis til den som har pleiebehovet, som deretter betaler privatpersonen for tilsynet og pleien. For voksne gis stønad etter en fastsatt sats som fra 1. januar 2024 er 16 152 kroner per år. For barn gis stønad etter tre ytterligere satser, som utgjør to, fire og seks ganger satsen for voksne. For å få rett til stønad etter en viss sats, må søkeren dokumentere at utgiftene til pleie og tilsyn minst tilsvarer den aktuelle satsen.

Grunn- og hjelpestønad ytes bare til medlemmer i folketrygden. Unntak gjelder for skader og sykdommer som regnes som yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 13. Personer med slik skade eller sykdom som oppsto mens de var medlemmer i folketrygden, kan motta grunn- og hjelpestønad selv om de ikke lenger er medlemmer i trygden.

I motsetning til en rekke andre ytelser fra folketrygden er det ikke et krav til forutgående medlemskap i trygden for rett til grunn- og hjelpestønad. Det er heller ikke et krav til at sykdommen, skaden eller lytet som gir opphav til utgiftene oppsto mens søkeren var medlem av folketrygden.

6.3 Andre nordiske land

6.3.1 Sverige

Merkostnadsersättning er en ytelse fra *Försäkringskassan* som har likhetstrekk med grunnstønad. I likhet med grunnstønad skal ordningen bidra til å dekke visse ekstrautgifter på grunn av funksjonsnedsettelse, se socialforsäkringsbalken 50 kap. 2 §. Ytelsen gis blant annet til dekning av utgifter til spesialdiett, slitasje på klær og transport.

Omvårdnadsbidrag er en ytelse fra Försäkringskassan som har likhetstrekk med hjelpestønad til barn, og gis til foreldrene til barn som har behov for pleie og tilsyn av et visst omfang, se socialförsäkringsbalken 22 kap. 3 §.

For rett til begge ytelsene er det et vilkår at søkeren er sosialforsikret i Sverige. Personer som er bosatt eller arbeider i Sverige er forsikrede, se socialförsäkringsbalken 4 kap. 3 §. For å være forsikret for ytelser som merkostnadsersättning og omvårdnadsbidrag gjelder det i tillegg et vilkår om at søkeren må være bosatt i Sverige, se socialförsäkringsbalken 5 kap. 9 §. Den vanlige fortolkningen av bosattbegrepet i Sverige er at man regnes som bosatt dersom man er folkeregistrert. Fordrevne fra Ukraina som innvilges midlertidig opphold etter EUs massefluktdirektiv, blir ikke folkeregistrert i Sverige, og vil dermed ikke ha rett til bostedrelaterte trygdeytelser som merkostnadsersättning og omvårdnadsbidrag.

6.3.2 Danmark

Dækning af nødvendige merudgifter er en ytelse fra *Kommunalbestyrelsen* som har likhetstrekk med grunnstønad. Reglene om ytelsen til voksne er gitt i serviceloven § 100, mens reglene om ytelsen til barn er gitt i barnets lov § 86. I likhet med grunnstønad skal ordningen bidra til å dekke nødvendige ekstrautgifter i det daglige på grunn av varig nedsatt fysisk eller psykisk funksjonsevne. Ytelsen kan gis til dekning av en rekke typer ekstrautgifter. Vilkår for dekning er at ekstrautgiften er en konsekvens av den nedsatte funksjonsevnen, utgjør en viss sum per år, og ikke kan dekkes på annen måte.

Etter serviceloven § 2 har enhver som har fylt 18 år og oppholder seg lovlig i Danmark rett til hjelp etter loven. En tilsvarende regel er gitt i barnets lov § 4. Departementet antar derfor at fordrevne fra Ukraina har rett til en ytelse som ligner grunnstønad allerede ved ankomst.

Departementet er ikke kjent med noen dansk ytelse som tilsvarende hjelpestønad.

Departementet har ikke innhentet informasjon fra Finland og Island om ev. ytelser der som tilsvarende eller har likhetstrekk med grunn- og hjelpestønad.

6.4 Departementets vurderinger og forslag

6.5 Vilkår om tolv måneders forutgående medlemskap

Som beskrevet i punkt 6.2 er det i dag ikke et krav til forutgående medlemskap for rett til grunn- og hjelpestønad, og det er ikke et vilkår for stønad at sykdommen, skaden eller lytet oppsto mens personen var medlem i trygden. Personer med en sykdom, skade eller lyte som flytter til Norge og blir medlem av folketrygden har dermed mulighet til å få innvilget grunn- eller hjelpestønad allerede ved ankomst.

Innføring av et vilkår om tolv måneders forutgående medlemskap i folketrygden for rett til stønad, kan gjøre det mindre gunstig for fordrevne med sykdom, skade eller lyte å velge Norge som ankomstland.

Forslaget er ikke ment å innebære en innstramming overfor personer med en tidligere tilknytning til Norge og som på nytt blir medlem av trygden. Departementet mener det er

rimelig at slike personer har rett til stønad ved ankomst dersom de har bodd i utlandet og flytter tilbake til Norge. Departementet foreslår derfor ikke at det skal være et vilkår at medlemskapstiden være oppfylt i tolv månedersperioden umiddelbart før søknadstidspunktet. Det vil være tilstrekkelig at et medlem som søker om stønad har vært medlem i folketrygden i minst tolv måneder i løpet av livet.

6.5.1 Unntak fra botidskrav

Departementet foreslår at vilkåret om forutgående medlemskap ikke skal gjelde ved sykdom eller skade som regnes som yrkesskade etter folketrygdloven kapittel 13. Departementet mener det vil være urimelig å stille krav om tolv måneders forutgående medlemskap for rett til ytelser som skal bidra til dekke merkostnader knyttet til sykdom eller skade som har oppstått under arbeid i Norge eller i annet arbeid med nær tilknytning til Norge. Også for øvrige ytelser fra folketrygden som stiller krav til forutgående medlemskap er det gjort unntak fra kravet når stønadstilfelles skyldes yrkesskade.

Det er viktig at barn med funksjonshemninger, sykdom eller skade ikke vokser opp under dårligere økonomiske vilkår enn andre. Dette gjelder også fordrevne fra Ukraina og andre som flytter til Norge. Departementet foreslår derfor at kravet til forutgående medlemskap bare skal gjelde personer over 18 år. Etter forslaget vil barn som flytter til Norge og blir medlem i folketrygden ha lik rett til å få dekket merutgifter knyttet til sykdom, skade eller lyte som andre barn.

Departementet har også vurdert om det bør være unntak fra kravet til forutgående medlemskap for rett til grunnstønad som er ment å dekke utgifter til hold og drift av hjelpemidler. Dette gjelder utgifter til drift og hold av tekniske hjelpemidler, biler, førerhund og servicehund, se folketrygdloven § 6-3 første ledd bokstav a, c og h og delvis bokstav b.

Hjelpemidler fra folketrygden kan være avgjørende for at personer med funksjonsnedsettelse kan komme ut i arbeidslivet eller gjøre vanlige daglige gjøremål. Det er i dag ikke krav til forutgående medlemskap for rett til hjelpemidler, noe som gjør det nærliggende å vurdere om det heller ikke bør være et slikt krav for rett til grunnstønad som skal dekke utgifter til hold og drift av hjelpemidler.

De konkrete hjelpemidlene som også utløser rett til grunnstønad tar gjerne noe tid å få levert og tilpasset, slik at få personer som har oppholdt seg i Norge kortere enn tolv måneder vil ha utgifter til slike hjelpemidler. I 2023 var det færre enn fire (muligens ingen) personer fra utenfor EØS med under tolv måneders medlemskapstid som fikk innvilget grunnstønad til slike hjelpemidler. Et unntak fra kravet til forutgående medlemskap vil derfor være lite praktisk. Personer som får levert slike hjelpemidler før de har oppfylt vilkåret om forutgående medlemskap for rett til grunnstønad, og som har problemer med å dekke utgifter til hold eller drift av hjelpemidlene, kan eventuelt søke om økonomisk sosialhjelp. Departementet ser derfor ikke behov for å foreslå unntak fra krav til tolv måneders forutgående medlemskap for grunnstønad som skal dekke slike ekstrautgifter.

6.5.2 Forholdet til konstitusjonelle, folkerettslige og øvrig internasjonale rettslig rammer

6.5.2.1 Oppfyllelse gjennom medlemskapstid i andre EØS-land

De internasjonale trygdekoordineringsforpliktelsene er synliggjort i folketrygdloven § 6-1 a, om at «bestemmelsene i dette kapitlet skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen, gjennomføringsforordningen og bi- og multilaterale trygdeavtaler, se §§ 1-3 a og 1-3 b».

Nordisk konvensjon om trygd av 12. juni 2012 og EØS-avtalen medfører at bestemmelsene i forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering av trygdeordninger (trygdeforordningen) og forordning (EF) nr. 987/2009 om fastsettelse av nærmere regler for gjennomføring av trygdeforordningen kommer til anvendelse i trygdekoordineringen mellom EU/EØS-statene for personer som er omfattet av avtalenes personelle virkeområde.

Grunnstønad og hjelpestønad etter folketrygdloven kapittel 6 regnes som ytelser ved sykdom etter trygdeforordningen, jf. artikkel 3 nr. 1 bokstav a). Ytelsene er såkalte pleieytelser, det vil si stønader ved behov for langvarig pleie. De generelle reglene om sammenlegging innebærer at opptjeningsperioder i andre stater som anvender trygdeforordningen, som utgangspunkt, skal legges sammen med opptjeningsperioder i Norge, jf. trygdeforordningen Artikkel 6. Et vilkår om 12 måneders medlemskap i folketrygden for rett til grunn- og hjelpestønad kan altså oppfylles gjennom trygdetid i en annen EU/EØS-stat.

Bestemmelsen i trygdeforordningen gjelder som utgangspunkt også for borgere av EØS/EFTA-statene og britiske borgere som har utøvd retten til fri bevegelighet før utløpet av overgangsperioden, det vil si før 1. januar 2021.¹ Grunn- og hjelpestønad er imidlertid ikke omfattet av det materielle virkeområdet i konvensjon om trygdekoordinering mellom Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det forente kongeriket Storbritannia og Nord-Irland av 30. juni 2023.

6.5.2.2 Grunnloven og folkeretten

Som det framgår av kapittel 3, utgjør Grunnloven og folkeretten rettslige skranker som forslagene skal vurderes opp mot.

Forslaget om å innføre et krav til tolv måneders forutgående medlemskap vil gjelde generelt og ikke bare for fordrevne fra Ukraina som kommer til Norge. De som ikke fyller vilkåret ved ankomst, vil ikke være avskåret fra å kunne motta ytelsen, men må vente tolv måneder før de kan få innvilget løpende grunnstønad og/eller hjelpestønad. Etter departementets vurdering vil forslaget derfor ikke være i strid med diskrimineringsvernet som følger av Grunnloven § 98 og internasjonale konvensjoner.

---

¹ Lov 27. November 2020 nr. 131 om overgangsregler mv. ved Storbritannias uttreden fra Den europeiske union (brexit-loven)

Det gjøres unntak fra kravet om forutgående medlemskap for barn under 18 år. Forslaget vil derfor ikke reise spørsmål om strid med FNs barnekonvensjon. Videre er det gjort unntak for personer som har slike ekstrautgifter på grunn av en yrkessykdom eller -skade oppstått under arbeid i Norge.

Etter departementets vurdering er forslaget også innenfor de øvrige rettslige skrankene som følger av Grunnloven og folkeretten.

7 Innføre botidskrav for rett til engangsstønad ved fødsel og adopsjon

7.1 Innledning og bakgrunn

Barne- og familiedepartementet foreslår at det innføres et botidskrav – nærmere bestemt et krav om forutgående medlemskap i den norske folketrygden – for rett til engangsstønad etter folketrygdloven. Engangsstønaden er en økonomisk støtte til foreldre som ikke har opptjent rett til foreldrepenger og skal kompensere for utgifter ved å få barn. Medlemskapskravet foreslås å settes til 12 måneder.

Formålet med regjeringens tiltakspakke er å få det norske ytelsesnivået til kollektivt beskyttede nærmere nivåene i andre nordiske land, og dermed bidra til å utjevne ankomstene av fordrevne mellom landene. Det vises til omtale i punkt 2 om ankomstsituasjonen og behovet for innstramminger.

Engangsstønaden er en engangsoverføring som per januar 2024 utgjør 92 648 kroner per barn. Ingen av våre naboland har en ytelse tilsvarende den norske engangsstønaden ved fødsel og adopsjon, verken i innretning eller nivå. Departementet mener at innføring av et medlemskapskrav, sammen med andre tiltak, vil være egnet til å redusere ankomstene til Norge.

Medlemskapskravet foreslås å gjelde generelt, det vil si både for norske borgere, EØS-borgere og tredjelandborgere, uavhengig av oppholdsgrunnlag.

7.2 Gjeldende rett

7.2.1 Folketrygdloven

Engangsstønaden reguleres av lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) § 14-17. Kvinner som føder eller adopterer barn under 15 år, men som ikke har rett på foreldrepenger, har rett til engangsstønad jf. folketrygdloven § 14-17. Tilsvarende gjelder for menn som adopterer barn alene, men som ikke har rett på foreldrepenger. Det er adgang for personer som oppfyller vilkårene for foreldrepenger å velge å motta engangsstønad i stedet for foreldrepenger. Et slikt valg kan ikke omgjøres.

Engangsstønad kan også ytes til omsorgsperson som har overtatt omsorgen eller foreldreansvaret for barnet etter barneloven §§ 38 eller 64, jf. folketrygdloven § 14-17 annet ledd. Dersom far overtar omsorgen for barnet, med sikte på å overta foreldreansvaret, vil far kunne ha rett på engangsstønad uavhengig av om engangsstønad er innvilget mor tidligere, jf. § 14-17 fjerde ledd. Dersom mor ikke har mottatt

engangsstønad og dør i forbindelse med fødsel eller omsorgsovertakelse ved adopsjon, har rett på engangsstønad, jf. folketrygdloven § 14-17 tredje ledd. Adopsjon av ektefellens barn utløser ikke rett på engangsstønad.

For å ha rett til engangsstønad må søker være medlem i folketrygden på tidspunktet for fødsel eller omsorgsovertakelsen ved adopsjon, jf. folketrygdloven § 14-2. Alle som er bosatt i Norge er pliktige medlemmer i folketrygden. Man regnes som bosatt i Norge når oppholdet er ment å vare eller har vart minst 12 måneder, jf. folketrygdloven § 2-1 annet ledd. Medlemskapet stiller vilkår om lovlig opphold i Norge, jf. folketrygdloven § 2-1 tredje ledd. Hva som utgjør et lovlig opphold, er regulert i lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven). Fordrevne fra Ukraina har fått kollektiv beskyttelse etter utlendingsloven. § 34, og har lovlig opphold.

Alminnelige regler om frister for å fremsette krav om ytelser etter folketrygden følger av folketrygdloven § 22-13. Etter § 22-13 andre ledd må krav om engangsbeløp reises innen seks måneder etter at kravet tidligst kunne ha vært satt fram. Engangsstønad er et engangsbeløp, jf. § 22-10 første ledd. Det følger av Navs rundskriv R14-00 at:

«Engangsstønad kan gis ved fødsel. Med fødsel menes forløsning i 22. svangerskapsuke eller senere. Dette gjelder også når barnet er dødfødt. Det regnes som fødsel når barnet er levende født før 22. svangerskapsuke. Dette gjelder selv om barnet dør kort tid etter fødselen. Det kan utbetales engangsstønad i eller senere enn 22. svangerskapsuke selv om barnet ikke er født ennå.

Omsorgsovertakelse ved adopsjon av barn under 15 år kan gi rett til engangsstønad.»

Retten til engangsstønad trer inn på fødselstidspunktet. Dersom forløsningen skjer i svangerskapsuke 22 eller senere, regnes det som fødsel også dersom barnet er dødfødt. Arbeids- og velferdsdirektoratet opplyser at søknad ofte inngis før faktisk fødselstidspunkt, og at kravet kan reises fra uke 22 når det foreligger terminbekreftelse. Ved adopsjon vil kravet kunne reises på tidspunktet for omsorgsovertakelse. Krav om engangsstønad er som utgangspunkt tapt dersom det ikke er fremsatt seks måneder etter faktisk fødselstidspunkt.

7.2.2 Grunnloven og internasjonale forpliktelser

Grunnloven § 104 andre ledd fastslår at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Dette gjelder også ved lovendringer som berører barn. Det samme prinsippet er nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) artikkel 3. Barnekonvensjonen er inkorporert gjennom menneskerettsloven og gitt forrang for annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Høyesterett har uttalt at «ved avveiningen mot andre interesser skal hensynet til barnets beste ha stor vekt – det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen», jf. HR-2015-206-A avsnitt 6. Det at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, innebærer ikke at det alltid vil være det avgjørende hensynet. Det må gjøres avveininger av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende.

Grunnloven § 104 tredje ledd fastsetter også at statlige myndigheter skal «legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie». Lignende regler om å sikre en viss levestandard for barn følger av barnekonvensjonen artikkel 26 og 27.

FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK), også inkorporert i menneskerettsloven, forplikter medlemsstatene til å sikre innbyggerne rett til «sosial trygghet» og «tilfredsstillende levestandard», jf. artikkel 9 og 11. Bestemmelsene om ivaretagelse av levestandard mv. i Grunnloven og de respektive menneskerettskonvensjonene er gjennomgående av overordnet karakter, og gir i liten grad veiledning for innretningen av de enkelte bestanddelene i det samlede velferdstilbudet statene tilbyr.

Europarådets sosialpakt er ikke inkorporert i menneskerettsloven, og har dermed ikke forrang over norsk lovgiving. Norge har likevel plikt til å respektere dens innhold som følge av ratifisering, jf. Grunnloven § 92. Etter artikkel 16 er statene forpliktet til å «sikre de nødvendige vilkår for full utvikling av familien» gjennom å «fremme økonomisk, juridisk og sosialt vern av familien ved slike midler som sosial- og familiestønad (...)». Departementet legger til grunn at sosialpakten ikke oppstiller strengere rammer for velferdslovgivningen enn hva som følger av ovennevnte grunnlovs- og konvensjonsbestemmelser.

Den sentrale EØS-rettslige rettsakten på området er trygdeforordningen. Det følger imidlertid av vedlegg VI til EØS-avtalen at engangsstønaden ikke er omfattet av trygdeforordningen. I NOU 2021:8 («Trygd over landegrensene») bemerker likevel utvalget i punkt 8.8.1.4 at dette ikke betyr at stønaden er unntatt fra det generelle forbudet mot nasjonalitetsbestemt forskjellsbehandling i EØS-avtalens hoveddel artikkel 4 eller de alminnelige reglene om fri bevegelighet.

7.3 Andre nordiske land

I Danmark er det ikke ytelser som tilsvarer engangsstønad.

Fordrevne fra Ukraina har ikke rett på ytelser ved fødsel/graviditet i Sverige. Flyktninger fra Ukraina innvilges oppholdstillatelse i Sverige etter EUs masse migrasjonsdirektiv og anses ikke som folkeregistrert i Sverige. Sverige har ikke engangsstønad, men Sverige har imidlertid en minsteytelse til gravide kvinner hvor man kan få en variant av foreldrepenger. Ytelsen kan tilfalle mottakere som venter barn og er medlem av Forsäkringskassan. Man er normalt medlem av Forsäkringskassan dersom man bor eller jobber i Sverige. For å ha rett på ytelsen må man i tillegg være uten opptjening eller ha inntekt under SEK 117 000. Størrelsen på ytelsen avhenger av om mottaker har aleneomsorg for barnet eller ikke. En mottaker med aleneomsorg kan få SEK 250 per dag i totalt 195/390 dager, tilsvarende ca. NOK 48 500.

Fordrevne fra Ukraina har midlertidig opphold i Finland og har i utgangspunktet ikke rett på stønad ved fødsel/graviditet. Finland har ikke en ytelse som tilsvarer engangsstønad. I Finland kan en gravid kvinne velge mellom å motta en barselpakke (med babyklær og

pleieprodukter), eller en skattefri utbetaling på 170 euro, noe som tilsvarer NOK 2 022. For å motta valgfri ytelse må den gravide kvinnen være fast bosatt i Finland. Dersom ukrainske fordrevne kommer i arbeid eller har annen tilknytning til Finland kan de søke om ytelsen før de regnes som fast bosatt

Fordrevne fra Ukraina oppfyller ikke vilkårene for stønad ved fødsel på Island. På Island er det ikke en ytelse som tilsvarer engangsstønad, men foreldre som ikke er i arbeid, eller som arbeider mindre enn 25 prosent kan motta et fødselsstipend tilsvarende NOK 7 355 per måned, i totalt 12 måneder. For å motta ytelsen må mottaker som hovedregel være lovlig bosatt på Island på barnets fødselsdato og ha vært lovlig bosatt på Island de siste 12 månedene før denne datoen.

7.4 Departementets vurderinger og forslag

7.4.1 Bør det innføres et krav om forutgående medlemskap i folketrygden?

Hovedmålsettingen med å innføre et krav om forutgående medlemskap i folketrygden for engangsstønad er at tiltaket, sammen med andre tiltak, i sum skal jevne ut ankomstnivået til Norge med de andre nordiske landene. Presset i kommunene er stort. Over tid vil det kunne bli krevende for kommuner å levere gode tjenester til innbyggerne, både fordrevne og alle andre. Presset på kommunen og velferdstilbudet må begrenses til et bærekraftig nivå, se omtale i punkt 2.

Engangsstønaden utgjør et forholdsvis høyt engangsbeløp som utbetales uten andre krav enn at oppholdet i Norge er ment å vare i 12 måneder eller mer og at man føder/adopterer barn. De andre nordiske landene har ingen ytelser som kan sammenlignes med den norske engangsstønaden. Sverige utbetaler en minsteytelse for foreldre uten opptjent rett til foreldrepenger, men denne ytelsen er ikke tilgjengelig for fordrevne fra Ukraina. Den norske engangsstønaden er derfor det mest gunstige alternativet i Norden for fordrevne fra Ukraina som venter barn, men som ikke har rett på foreldrepenger. Ved innføring av et krav til 12 måneders forutgående medlemskapstid, vil engangsstønaden først blir tilgjengelig for fordrevne ukrainere når de har vært medlem i folketrygden i 12 måneder, i praksis først dersom den første ettårige tillatelsen forlenges.

Departementet mener at innføringen av et medlemskapskrav for engangsstønad, sammen med andre tiltak, vil kunne bidra til å redusere ankomstene av fordrevne fra Ukraina til et nivå som er mer bærekraftig og mer sammenlignbart med andre nordiske land.

Det følger av Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i beslutninger som berører barn. Barnets beste skal tillegges stor vekt ved vurderingen av konsekvenser ved lovforslag som berører dem. Å innføre et krav om ett års forutgående medlemskap i folketrygden for å oppnå rett til engangsstønad innebærer at mødre som får barn uten å ha oppfylt medlemskapskravet, ikke vil motta ytelsen. Dette vil indirekte berøre barna deres. Konsekvensene for denne gruppen er nærmere vurdert under.

Norge har over tid mottatt et høyt antall fordrevne fra Ukraina, og etter hvert flere enn våre nordiske naboland. Ekstraordinært mange fordrevne er en ny situasjon som setter

både mottakssystem, bosetting og kapasitet i mange kommuner under press. Presset på kommunene er ikke et spørsmål avgrenset til finansiering, men knyttet til mangel på ressurser som kompetent arbeidskraft i tjenestene. Dersom tiltak slik foreslått ikke settes i verk, kan konsekvensene av høyt press på tjenestetilbudet i kommunene bli at alle barn i Norge får svekket velferdstilbud. Vurderingen av barnets beste etter Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen må dermed vurderes, og avveies mot hverandre, på to nivåer: Konsekvenser for levestandarden til en gruppe barn som blir indirekte berørt ved at mødre ikke mottar engangsstønad, mot konsekvenser for alle barn i Norge som kan få et svekket tjenestetilbud.

Engangsstønad er en ordning som har betydning for mottakerens økonomi og gjennom dette også betydning for barna i disse familiene. Personer uten rett til foreldrepenger har som oftest ikke vært i arbeid, og har derfor lavere inntekter og svakere forsørgerevne enn personer med egne inntekter. En person uten opparbeidet rett til foreldrepenger har ingen tappt inntekt det skal kompenseres for, og mottar derfor ikke foreldrepenger.

Vedkommende har likevel noe økte kostnader forbundet med å få barn. Engangsstønaden er ment å bidra til å dekke kostnadene. Ytelsen er i dag høyere enn det man med utgangspunkt i forbruksforskningsinstituttet SIFOs referansebudsjett kan anslå at et barn koster rundt og etter fødsel, og vil i så måte innebære noe ekstra støtte for mottaker. Den enkelte forsørger vil således være bedre stilt med engangsstønad enn uten stønaden.

Engangsstønaden har imidlertid en begrenset og kortvarig funksjon, i hovedsak knyttet til engangsutgifter rundt selve fødselen, og har mindre betydning for barnets forsørgelse enn løpende ytelser som barnetrygd.

Arbeids- og velferdsdirektoratet opplyser at det ofte søkes om og utbetales engangsstønad i forkant av fødsel. De viser videre til at Nav-kontorene erfarer at engangsstønaden i en del tilfeller brukes før barnet blir født og at foreldrene da søker om andre stønader når barnet kommer, for eksempel økonomisk sosialhjelp.

Departementet mener at et krav om forutgående medlemskap i folketrygden for engangsstønaden er forenlig med Grunnloven § 104, barnekonvensjonen og kravet om at barnets beste skal vektlegges som et grunnleggende hensyn. Departementet viser til at personer som får et krav til forutgående medlemskap i folketrygden før rett til engangsstønad, fortsatt kan motta ytelser som sosialhjelp til livsopphold. Barna til personer som vil bli berørt av et slikt krav i engangsstønaden, skal dermed være ivaretatt gjennom andre ordninger. Barnas levestandard skal være sikret på en forsvarlig måte fra myndighetenes side uten utbetaling av engangsstønad.

Departementet kan heller ikke se at krav om ett års forutgående medlemskap i folketrygden for rett til engangsstønad utfordrer barnets rett til økonomisk trygghet m.m. etter bl.a. Grunnloven § 104, barnekonvensjonen og ØSK, jf. omtale under «gjeldende rett». Det kan ikke utledes av de relevante bestemmelsene at staten er forpliktet til å yte engangsstønad til enhver som oppholder seg i landet. Statene har klart nok handlingsrom for denne type regulering, som ikke er uvanlig, så lenge de overordnede kravene til et forsvarlig velferdstilbud samlet sett overholdes.

Det bemerkes at den europeiske sosialkomiteen i forbindelse med Norges rapportering om etterlevelsen av Europarådets sosialpakt har uttrykt et synspunkt om at Norges eksisterende regel om at retten til barnetrygd først inntreer ved 12 måneders (forventet) botid, ikke er i tråd med sosialpakten artikkel 16. Norge har sagt seg uenig i dette. Departementet bemerker i denne sammenheng at komiteen ikke kan gi rettslige bindende uttalelser for Norge og at synspunkter fra komiteen har begrenset rettskildemessig vekt. Etter departementets syn kan det ikke utledes av sosialpaktens mer generelle regler at statene ikke kan operere med et krav om ett års forutgående medlemskap i folketrygden. Departementet mener at et slikt krav i engangsstønaden er forenlig med statens plikt til å sikre økonomisk vern av familien.

7.4.2 Hvem skal medlemskapskravet gjelde?

Departementet har i lovforslaget lagt opp til at kravet skal utformes som et generelt krav om 12 måneders forutgående medlemskap i den norske folketrygden jf. folketrygdloven kapittel 2. Det innebærer at kravet i utgangspunktet vil gjelde for alle. Engangsstønad ved fødsel og adopsjon etter folketrygdloven § 14-17 er ført opp i trygdeforordningens vedlegg I avsnitt II, se EØS-avtalen vedlegg VI, del I, nr. 1, bokstav c. Engangsstønaden er med dette unntatt fra forordningens virkeområde. I NOU 2021:8 («Trygd over landegrensene») bemerker utvalget i punkt 8.8.1.4 at dette ikke betyr at stønaden er unntatt fra det generelle forbudet mot nasjonalitetsbestemt forskjellsbehandling i EØS-avtalens hoveddel artikkel 4 eller de alminnelige reglene om fri bevegelighet.

Departementet mener det er rimelig å kreve at man har en viss tilknytning til Norge for å kunne få den særnorske engangsstønaden, som innebærer kontantutbetaling av et relativt høyt engangsbeløp. Personer som har forutgående medlemskapstid – slik norske borgere typisk vil ha – vil oftere oppfylle medlemskapskravet enn personer som nylig har innvandret. Dette vil antagelig ikke gjelde i like stor grad dersom det kreves at medlemskapstiden er sammenhengende og umiddelbart forutgående for retten til engangsstønad. Det er uansett behov for å vurdere tiltaket nærmere opp mot de generelle EØS-rettslige prinsippene før lovproposisjonen legges frem. EØS-retten vil ikke kreve endring i utkastet til lovtekst, ettersom det følger av folketrygdloven § 1-3 at lovbestemmelsene skal tolkes i samsvar med prinsippene om fri bevegelighet og lik behandling slik de kommer til uttrykk i EØS-avtalens hoveddel.

Uavhengig av de EØS-rettslige spørsmålene vil det kunne være hensiktsmessig å utforme kravet om forutgående medlemskap i folketrygdloven til å gjelde en mer begrenset personkrets av andre årsaker. Formålet med tiltakspakken er hovedsakelig å redusere ankomstene av fordrevne fra Ukraina til et nivå som er mer på linje med våre naboland. Dette kan tale for at man avgrenser kravet til bestemte personkretser, slik at kravet for eksempel kun vil gjelde for personer med midlertidig kollektiv beskyttelse, jf. utlendingsloven § 34, eventuelt også andre med midlertidig opphold knyttet til asyl og familieinnvandring avledet av asyl. Det bemerkes at slike begrensninger forutsetter at man ikke kommer i konflikt med diskrimineringsforbudet, jf. bl.a. Grunnloven § 98. Dette vil redusere antallet foreldre og barn som påvirkes.

Praksis viser at engangsstønaden i hovedsak benyttes av tredjelandsborgere. Det er derfor rimelig å anta at innføring av et krav om forutgående medlemskap i folketrygden hovedsakelig vil påvirke denne gruppen, uavhengig av om kravet utformes generelt eller om virkeområdet begrenses til en snevrere personkrets. Departementet foreslår et generelt krav, hovedsakelig fordi det er rimelig å kreve en skjerpet tilknytning til Norge for å motta den særnorske engangsstønaden som utgjør et høyt engangsbeløp. Dette gjelder innenfor rammene av folkeretten og EØS-retten. Arbeids- og velferdsdirektoratet gir også tilbakemelding om at en generell innretning vil være enklere å administrere og kan innføres raskere.

Departementet har vurdert om kravet om forutgående medlemskap i folketrygden bør gjelde begge foreldre, slik kravet er utformet i kontantstøtten, men har kommet til at kravet bare bør gjelde stønadsmottaker (som regel mor). Kontantstøtten er en ytelse som begge foreldrene har rett til å søke om og å få utbetalt for barnet, dersom barnet ikke går i barnehage det ytes offentlig driftstilskudd for. Engangsstønaden er derimot en ytelse kun kvinnen som føder eller den som adopterer barnet, har krav på (bestemmelsens hovedregel i folketrygdloven § 14-17 første ledd).

Engangsstønadens formål, karakter og utforming, gjør det krevende å oppstille et krav om forutgående medlemskap for begge foreldrene. Arbeids- og velferdsdirektoratet opplyser at engangsstønad er en ytelse som i all hovedsak saksbehandles, innvilges og utbetales før barnet er født. Direktoratet skriver at:

Det er i stor grad mødre som søker om ytelsen og disse kan søke fra uke 22 i svangerskapet. Dette henger sammen med tidspunktet for terminbekreftelse fra lege/jordmor. Slik regelverket er utformet i dag, vurderer Nav kun om søker fyller vilkårene for engangsstønad. Det er dermed ikke nødvendig for søker å opplyse hvem den andre forelderen er. Et medlemskapskrav som gjelder for begge foreldrene, vil derfor bli svært vanskelig å administrere. Det vil ikke være mulig for Nav å vurdere vilkåret om botid for begge foreldrene når barnet ennå ikke er født. Dette fordi far på dette tidspunktet ikke vil være registrert og man har dermed heller ikke opplysninger om hvem begge barnets foreldre er.

Dersom man skulle oppstilt et krav om forutgående medlemskap for begge foreldrene ville det være nødvendig med ytterligere tilpasninger i regelverk og praksis. Nav vil måtte avvente innvilgelse og utbetaling av stønaden til eventuell erklæring om farskap eller medmorskap foreligger. Medforeldre som ikke oppfyller krav om forutgående medlemskap vil uansett kunne tilpasse seg kravet, for eksempel ved å unnlate å fremlegge erklæring og farskap/ medmorskap. En slik innretning av kravet ville også utløst et behov for etterkontroll. Et medlemskrav som kun gjelder for stønadsmottaker, vil også være mer automatiserings- og digitaliseringsvennlig. I lys av dette mener departementet det er klart mest tjenlig at medlemskapskravet bare skal gjelde stønadsmottakeren.

7.4.3 Bør det stilles krav om sammenhengende og umiddelbart forutgående medlemskap?

Departementet har vurdert om det bør være et vilkår at medlemskapstiden må være sammenhengende og eventuelt opparbeidet umiddelbart før engangsstønaden kan utbetales. Departementet avventer med å foreslå et slikt vilkår i lovteksten. Dersom det ikke stilles krav om sammenhengende og umiddelbart forutgående medlemskap, kan perioder med medlemskap i den norske folketrygden legges sammen og vilkåret oppfylles så lenge man i en eller flere perioder til sammen har oppnådd tolv måneders medlemskapstid.

Departementet ønsker innspill fra høringsinstansene på om et krav om sammenhengende og umiddelbart forutgående medlemskapstid bør innføres. Personer som har liten tilknytning til Norge, men tidligere har vært medlemmer av trygden, kan i dag reise til Norge når fødsel nærmer seg for å motta ytelsen, forutsatt at de har lovlig opphold og planer om opphold i mer enn 12 måneder, som er en forutsetning for medlemskap i folketrygden. Et krav om sammenhengende opptjening vil likevel kunne redusere retten til engangsstønad for de personer som har flere reduserte og tidsavgrensede tilknytningsforløp til Norge. I motsetning til grunn- og hjelpestønaden som er en løpende ytelse, utgjør engangsstønaden en engangsutbetaling av et relativt høyt kontantbeløp. Det kan gjøre et krav om sammenhengende og umiddelbar medlemskapstid mer aktuell for akkurat denne ytelsen. Arbeids- og velferdsdirektoratet gir også uttrykk for at det er kortere implementeringstid ved å inkludere et vilkår om sammenhengende og umiddelbar medlemskapstid.

Dette har liten praktisk relevans for ukrainske fordrevne, som formodentlig bare helt unntaksvis har bodd i Norge tidligere. Avhengig av hvilken personkrets medlemskapskravet skal gjelde – f.eks. om det skal gjelde alle tredjelandsborgere og eventuelt EØS-borgere – kan det imidlertid omfatte en del personer som har tidligere kortvarige opphold i Norge, som det kan argumenteres for at ikke bør danne grunnlag for rett til engangsstøtte. Gitt at medlemskapskravet skal gjelde også norske borgere, vil det først få en realitet dersom det stilles krav om umiddelbart foregående medlemskap. Det samme gjelder utlendinger med langvarig opphold i Norge. Det kan imidlertid diskuteres om det er rimelig at personer som har bodd lenge i Norge, og vender tilbake etter å ha bodd utenlands en tid, på nytt må opparbeide 12 måneders medlemskap for å kvalifisere til engangsstønad.

Med departementets forslag om at medlemskapskravet skal gjelde for alle, men uten et krav om sammenhengende og umiddelbart forutgående medlemskapstid, vil de aller fleste norske borgere oppfylle medlemskapskravet selv om de nylig har bodd utenlands, fordi de har bodd i Norge i tilstrekkelig tid på et tidligere tidspunkt. Eksempler kan være norske statsborgere som midlertidig har arbeidet eller studert i utlandet. Det kan forekomme at norske statsborgere nesten ikke har bodd i Norge i løpet av livet, og disse vil da ikke oppfylle kravet. Departementet legger til grunn at dette vil gjelde svært få og at et medlemskapskrav i disse tilfellene ikke kan anses helt urimelig.

Hvis man derimot ikke går inn for at medlemskapskravet på 12 måneder skal gjelde alle, men avgrenses til enkelte grupper (eksempelvis tredjelandsborgere), kan det være mer nærliggende å vurdere om et krav om sammenhengende og forutgående medlemskap kan være rimelig. Et slikt krav vil bety at det ikke vil være mulig for den aktuelle gruppen å i hovedsak oppholde seg i utlandet, for så å kunne motta ytelsen ved eksempelvis kortere opphold i Norge. Departementet ber om høringsinstansenes innspill til disse problemstillingene.

7.4.4 Iverksetting og behovet for overgangsregler

Departementet tar sikte på å legge frem en lovproposisjon som kan behandles av Stortinget i vårsesjonen. Dersom Stortinget slutter seg til forslagene, legger departementet opp til at endringene kan tre i kraft sommeren 2024.

Det følger av Grunnloven § 97 at «[i]ngen lov må gis tilbakevirkende kraft». Forbudet er ikke absolutt. For å nyte vern etter bestemmelsen, må det foreligge tilbakevirkning i Grunnlovens forstand som er til skade for den berørte. Lover vil kunne være i strid med Grunnloven § 97 dersom de knytter nye byrder direkte til tidligere handlinger (egentlig tilbakevirkning). Også nye lover som griper inn i det som anses som etablerte rettsposisjoner (uegentlig tilbakevirkning), kan være grunnlovsstridige. I slike tilfeller er tilbakevirkningen bare rettsstridig om den er «særlig urimelig eller urettferdig», se Rt. 1996 s. 1415 (Borthen).

Et eventuelt medlemskapskrav vil i utgangspunktet gjelde for alle som får barn etter at lovendringen trer i kraft. Det tas sikte på ikraftsettelse sommeren 2024 og endringen vil være permanent. Det alminnelige forvaltningsrettslige utgangspunkt er at det er reglene på vedtakstidspunktet som gjelder, og lovgiver kan endre vilkårene for å få tillatelser som ikke allerede er gitt.

Etter departementets syn vil det ikke innebære rettsstridig tilbakevirkning at personer som var gravide før ikraftsettelsen og etter dagens regelverk ville få engangsstønad, likevel ikke får engangsstønad fordi vilkårene i mellomtiden blir skjerpet. Dette innebærer ikke at det legges nye byrder til tidligere handlinger, eller at de berørte må tåle eller foreta seg noe. Graviditeten (eller at man er i en adopsjonsprosess) innebærer ikke i seg selv at man har en etablert rettsposisjon som gir rett til engangsstønad. Bildet kompliseres imidlertid noe av at det er anledning til å søke om engangsstønad før fødselstidspunktet, nærmere bestemt fra uke 22 i svangerskapet. Departementet ser også at innstramningen vil kunne oppleves urimelig for personer som er gravide og forventer å få engangsstønad, og at enkelte vil kunne ha innrettet seg slik at de kommer i en vanskeligere situasjon om engangsstønaden uteblir. Dette gjelder kanskje særlig dem som allerede har søkt om engangsstønad eller er kommet så langt i svangerskapet at de kunne gjort det. I så fall vil det kunne være saksbehandlingstiden som avgjør om søknaden innvilges før lovendringen, noe som kan fremstå vilkårlig. Departementet vil vurdere om det av rimelighetshensyn bør gis regler som i en overgangsperiode dispenserer fra medlemskapskravet, for eksempel for personer som på ikrafttredelsestidspunktet allerede har søkt eller kunne søkt om engangsstønad, eller som har kommet langt i en adopsjonsprosess. Det kan også være

andre grupper som kommer i en situasjon som aktualiserer spørsmålet om overgangsregler. Departementet ber om innspill til dette fra høringsinstansene.

7.5 Lovforslag med kommentarer

Lovendringene som følger av forslaget, kan utformes slik at folketrygdloven § 14-17 første ledd vil lyde:

Til en kvinne som føder barn eller adopterer barn under 15 år, men ikke har rett til foreldrepenger, ytes det engangsstønad for hvert barn. Til mann som adopterer alene, ytes det engangsstønad for hvert barn dersom han ikke har rett til foreldrepenger. Personer som etter første eller andre punktum har rett til foreldrepenger, kan i stedet velge å motta engangsstønad. Stønadmottakeren kan ikke senere gjøre om på valget som er tatt. Adopsjon av ektefellens barn gir ikke rett til engangsstønad. *Stønadmottakeren må ha vært medlem i folketrygden i minst 12 måneder før tidspunktet for fødsel eller adopsjon.*

Medlemskapskravet foreslås innarbeidet i § 14-17 første ledd. Dette innebærer at det gjelder for engangsstønad ved fødsel og adopsjon, men ikke ved omsorgsovertakelser som nevnt i andre til fjerde ledd. Medlemskapskravet er utformet slik at det gjelder generelt, det vil si for både norske borgere og utlendinger, uavhengig av oppholdsgrunnlag. Det gjelder imidlertid bare stønadmottakeren, typisk mor, ikke den andre forelder.

Skjæringspunktet for medlemskapskravet er tidspunktet for fødsel eller adopsjon. I tråd med gjeldende forståelse vil fødselstidspunktet være ved forløsning av et levende barn, men også dødfødsler i svangerskapsuke 22 eller senere regnes som fødsel.

Skjæringspunktet ved adopsjon er omsorgsovertakelsen.

Medlemskapskravet bør så langt som mulig ikke være til hinder for at engangsstønad kan søkes om og innvilges på forhånd, slik det vanligvis gjøres i dag (tidligst i svangerskapsuke 22). I de fleste tilfeller vil det ikke være tvil om hvorvidt botidskravet vil være oppfylt på fødselstidspunktet, fordi terminen med god margin vil være før eller etter den datoen da medlemskapskravet vil være oppfylt. I enkelte tilfeller vil det imidlertid være slik at medlemskapskravet er oppfylt dersom fødselen skjer på termin, men ikke ved en tidlig fødsel. Departementet vil vurdere nærmere hvordan denne situasjonen bør håndteres i praksis og eventuelt i forskriftsregulering.

Det bemerkes at folketrygdloven § 14-18 gir departementet hjemmel til å gi forskrifter «til utfylling og gjennomføring av bestemmelsene» i kapittel 14. Dette vil også gjelde for en ny bestemmelse om medlemskapskrav i § 14-17.

8 Innføre botidskrav for personer mellom 19 og 24 år for å få tannhelsehjelp med redusert egenbetaling i den offentlige tannhelsetjenesten

8.1 Innledning og bakgrunn

Departementet foreslår å innføre et krav om 5 års botid for personer mellom 19 og 24 år for å få tannhelsetjenester med redusert egenbetaling i den offentlige tannhelsetjenesten. Ungdom som fyller 19 eller 20 år i behandlingsåret har i dag rett til nødvendige tannhelsetjenester etter tannhelsetjenesteloven. I tillegg gir rundskriv I-2023 – 2 veiledning om fylkeskommunenes tilbud om tannhelsehjelp i den offentlige tannhelsetjenesten til unge voksne fra 21 til og med året de fyller 24 år.

Botidskravet skal gjelde personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge, men likevel ikke i den grad kravet vil være i strid med Norges forpliktelser etter EØS-avtalen eller andre gjensidighetsavtaler.

Forslaget om å innføre botidskrav gjelder ikke ved stønad til dekning av utgifter til undersøkelse og behandling hos tannlege for sykdom etter folketrygdloven.

Forslaget skal bidra til å redusere ankomstene til Norge av fordrevne fra Ukraina og inngår i den samlede tiltakspakken.

8.2 Gjeldende rett

8.2.1 Fylkeskommunens «sørge for»-ansvar – tilgjengelighet for hele befolkningen

Det følger av tannhelsetjenesteloven § 1-1 første ledd at fylkeskommunen skal sørge for at tannhelsetjenester, herunder spesialisttjenester, i rimelig grad er tilgjengelig for alle som bor eller midlertidig oppholder seg i fylket. I § 1-1 annet ledd er det presisert at det er fylkeskommunen som har ansvar for den offentlige tannhelsetjenesten.

I forslaget til tannhelsetjenestelov, jf. Ot. prp. nr. 49 (1982-1983) Om lov om tannhelsetjenesten (tannhelsetjenesten i fylkeskommunene), var det i § 1-1 lagt inn et forbehold om at fylkeskommunen kun skulle «legge forholdene til rette» for at tannhelsetjenester i rimelig grad er tilgjengelige for befolkningen. Ved Stortingets behandling av lovforslaget, jf. Innst. O. nr. 86 (1982-1983), la imidlertid flertallet i sosialkomiteen vekt på å sikre at en fikk en nasjonalt likeverdig tannhelsetjeneste. Flertallet i komiteen ønsket derfor å skjerpe fylkeskommunens ansvar ved å erstatte den foreslåtte formuleringen med uttrykket «sørge for». Det ble i denne sammenheng sett hen til at tilsvarende formulering var brukt i kommunehelsetjenesteloven av 1982. Samtidig la komiteeflertallet til grunn at fylkeskommunen også måtte pålegges ansvar for å sørge for nødvendig geografisk spredning av odontologiske spesialisttjenester. Komiteens flertall føyde derfor til «herunder spesialisttjenester» i lovteksten som ble vedtatt.

Formuleringen «sørge for» pålegger dermed fylkeskommunen et ansvar for at tannhelsetjenester gjøres tilgjengelig for befolkningen i fylket. Sørg for-ansvaret innebærer ikke at tjenestene må utføres av fylkeskommunens egne ansatte. Fylkeskommunen kan inngå avtale med private tjenesteytere for å oppfylle sitt ansvar. Det er likevel slik at det er fylkeskommunen som har det overordnede ansvaret for å sørge for et nødvendig og forsvarlig tilbud, enten fylkeskommunen yter tjenesten selv eller om tjenestene ytes av andre.

Fylkeskommunen skal sørge for at tannhelsetjenester «i rimelig grad er tilgjengelig» for alle som bor eller midlertidig oppholder seg i fylket. Begrepet «tilgjengelig» er ikke konkretisert i tannhelsetjenesteloven eller dens forarbeider. Lovens forarbeider bidrar heller ikke til å kaste lys over hva som ligger i begrensningen om at tannhelsetjenester i «rimelig grad» skal være tilgjengelige. Departementet legger til grunn at formuleringen angir et visst minstenivå på tilgang på tannhelsetjenester som ligger lavere enn det som kan karakteriseres som optimal tilgjengelighet, men som ikke kan være lavere enn det som følger av det generelle helserettslige kravet til forsvarlige tjenester.

Videre har fylkeskommunen ansvar for samordning av den offentlige tannhelsetjenesten og privat sektor, jf. § 1-4. Prosessuelle rammer for inngåelse av avtale med private tannleger om behandling av pasientgruppene som fylkeskommunen har ansvar for fremgår av § 4-2.

8.2.2 Fylkeskommunens plikt til å tilby tannhelsetjenester til bestemte pasientgrupper – korresponderende rettigheter

I tillegg til å sørge for at tannhelsetjenester er tilgjengelige for hele befolkningen i fylket, har fylkeskommunen gjennom den offentlige tannhelsetjenesten ansvar for å gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til bestemte grupper i befolkningen. Følgende grupper er listet opp i tannhelsetjenesteloven § 1-3 første ledd bokstav a til d:

- a. Barn og unge fra fødsel til og med det året de fyller 18 år
- b. Psykisk utviklingshemmete i og utenfor institusjon
- c. Grupper av eldre, langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleie
- d. Ungdom som fyller 19 eller 20 år i behandlingsåret.

Fylkeskommunens kjerneoppgave er å yte tannhelsetjenester til ovennevnte grupper. Disse gruppene skal gis prioritet, og omtales ofte som «prioriterte grupper». I tillegg kan fylkeskommunen selv vedta at også andre grupper enn de som er nevnt i bokstav a til d skal gis et tilbud, jf. tannhelsetjenesteloven § 1-3 første ledd bokstav e som lyder:

- e. Andre grupper som fylkeskommunen har vedtatt å prioritere.

Etter § 2-1 har alle «nevnt i § 1-3 rett til nødvendig tannhelsehjelp i den fylkeskommune der de bor eller midlertidig oppholder seg». Hva den enkelte skal betale er regulert i forskrifter etter § 2-2.

8.2.3 Endringer i tannhelsetjenesteloven våren 2024

8.2.3.1 Bakgrunn

Helse- og omsorgsdepartementet har hatt på høring forslag til endringer i tannhelsetjenesteloven. Høringsfristen var 12. september 2023. Regjeringen skal etter planen i mars i år legge frem en lovproposisjon for Stortinget på bakgrunn av forslagene i høringen. Lovendringene vil gi flere pasientgrupper rett til nødvendige tannhelsetjenester i den offentlige tannhelsetjenesten, delvis eller helt uten vederlag.

For unge voksne i alderen fra 21 til og med 24 år ble det i høringen foreslått å lovfeste en rett til nødvendig tannhelsehjelp i den offentlige tannhelsetjenesten, med 25 prosent egenbetaling, beregnet ut fra departementets takster. Vederlaget ble foreslått regulert i forskrift om vederlag for tannhelsetjenester i den offentlige tannhelsetjenesten. Departementet tar sikte på å fastsette endringer i vederlagsforskriften i etterkant av Stortingets behandling av den varslede lovproposisjonen.

Dette er en lovfesting av å gi et behandlingstilbud til en gruppe der fylkeskommunene allerede har fått midler til å kunne gi et tilbud. Bakgrunnen for forslaget er blant annet anmodningsvedtak 832 (2021-2022) og 86 (2022-2023) samt vedtak i RNB 2023. Forslaget er begrunnet blant annet med at de unge voksne pasientene får en lettere overgang til voksenlivet. Det vises til at forslaget vil bidra til det forebyggende arbeidet på tannhelsefeltet, ved å skape gode vaner for pasientene med regelmessig tannhelsekontroll.

8.2.3.2 Utkast til lovttekst som har vært på høring

Følgende forslag til endring i tannhelsetjenesteloven § 1-3 første ledd bokstav d har vært på høring og følges opp nå:

«§ 1-3 første ledd skal lyde:

Den offentlige tannhelsetjenesten skal organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen. Den skal gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til:

(...) Ungdom og unge voksne fra året de fyller 19 til og med året de fyller 24. (...)»

8.3 Andre nordiske land

I Sverige² får alle som har trygderettigheter (som er «försäkrad») tilbud om gratis tannbehandling til og med det året de fyller 23 år. Fra og med det året de fyller 24 år får personer med trygderettigheter et statlig, årlig støttebidrag til tannhelsetjenester som kan brukes hos tannleger og tannpleiere tilsluttet et statlig system.

Asylsøkere, papirløse og personer som har fått oppholdstillatelse etter EUs direktiv om midlertidig beskyttelse, har rett til vederlagsfrie tannhelsetjenester til de fyller 18 år. Deretter har de rett til tannhelsehjelp «som ikke kan vente». Helsepersonellet avgjør om hjelpen ikke kan vente.

---

² Kilde: [Tandvårdsstöd - Försäkringskassan \(forsakringskassan.se\)](https://www.forsakringskassan.se/trygghet/trygghet-i-sverige)
[När du har fått uppehållstillstånd i Sverige - Försäkringskassan \(forsakringskassan.se\)](https://www.forsakringskassan.se/trygghet/trygghet-i-sverige)

I Danmark ³ får personer som har søkt om, eller fått innvilget, midlertidig kollektiv beskyttelse rett til helsehjelp tilsvarende personer som er bosatt i Danmark.

Fordrevne fra Ukraina med midlertidig oppholdstillatelse i Finland⁴, har samme rett til helsetjenester som personer som er bosatt i Finland.

8.4 Departementets vurderinger og forslag

Departementet foreslår å innføre et krav om fem års botid i Norge for personer mellom 19 og 24 år for å få rett til tannhelsehjelp med redusert egenbetaling i den offentlige tannhelsetjenesten. Den delen av forslaget som gjelder personer i aldersgruppen 21 til 24 år forutsetter at Stortinget vedtar endringene i tannhelsetjenesten som er beskrevet i punkt 8.2.3.

Forslaget skal, sammen med de øvrige forslagene i den samlede tiltakspakken, bidra til å redusere tilstrømningen av fordrevne fra Ukraina til Norge. Om behovet for å innføre tiltak for å redusere tilstrømningen til Norge, se kapittel 2 ovenfor.

Av hensyn til barnets beste, foreslår departementet ikke et botidskrav for barn under 18 år. Forslaget om å innføre botidskrav omfatter heller ingen av de andre prioriterte gruppene som har rettigheter etter tannhelsetjenesteloven § 1-3 første ledd, jf. § 2-1.

For ikke å komme i konflikt med forbudet mot usaklig forskjellsbehandling i Grunnloven § 98, mener departementet at botidskravet ikke bør begrenses til gruppen fordrevne fra Ukraina. Det er ingen vesentlig forskjell på situasjonen til fordrevne med kollektiv beskyttelse og andre med midlertidig oppholdstillatelse i Norge. Det er heller ikke grunnlag for å skille mellom de forskjellige gruppenes betydning for offentlig ressursbruk. Forslaget bør derfor også omfatte øvrige grupper som har midlertidig oppholdstillatelse i Norge. Departementet foreslår at botidskravet skal gjelde personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge.

Kravet om botid skal ikke gjelde i den grad dette vil være i strid med Norges forpliktelser etter EØS-avtalen eller andre gjensidighetsavtaler. Pasienter som har rettigheter i henhold til gjensidighetsavtale med annen stat vil derfor være unntatt fra kravet om fem års botid. Departementet viser her også til tannhelsetjenesteloven § 1-8, som slår fast at bestemmelsene i tannhelsetjenesteloven skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig for å overholde EØS-rettslige forpliktelser, samt konvensjonsforpliktelser som fremkommer av folketrygdloven §§ 1-3 a og 1-3 b.

---

³ [Sundhedshjælp til ukrainske flygtninge | Indenrigs- og Sundhedsministeriet \(sum.dk\): Bekendtgørelse om adgang til ydelser efter sundhedsloven for personer uden opholdstilladelse fordrevet fra Ukraine \(retsinformation.dk\)](#)

⁴ [Health and social services for people arriving from Ukraine - Ministry of Social Affairs and Health \(stm.fi\)](#)

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

9.1 Redusert introduksjonsstønad

Departementet vurderer at forslaget ikke innebærer vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser.

Forslaget om å redusere introduksjonsstønaden for ektefeller og samboere uten barn til 5/6 tilsvarer en reduksjon på 3 297 kroner per måned før skatt, per person i paret, en samlet reduksjon på 6 594 kroner per par. Forslaget innebærer isolert sett en reduksjon i kommunenes utgifter til introduksjonsstønad. Størrelsen på reduksjonen avhenger av hvor mange som omfattes av reduksjonen og av i hvilken grad redusert introduksjonsstønad fører til økning i utbetaling av økonomisk sosialhjelp. Selv om par uten barn kommer relativt sett bedre ut enn både enslige og par med barn, kan det ikke utelukkes at tiltaket vil føre til økning i kommunenes utgifter til sosialhjelp eller i utgifter til bostøtte for enkelte deltakere.

Regjeringen legger ikke opp til en reduksjon i integreringstilskuddet som følge av forslaget. En ev. reduksjon i integreringstilskuddet midt i året vil være krevende å gjennomføre og gi uforutsigbarhet i bosettingsarbeidet i kommunene. Integreringstilskuddet utgjør hovedfinansieringen av kommunenes utgifter til bosetting, kvalifisering og integrering. Tilskuddet skal gi en rimelig dekning av kommunenes gjennomsnittlige merutgifter til dette arbeidet, herunder utgifter til tiltak i forbindelse med gjennomføring av introduksjonsprogram og introduksjonsstønad. Et beregningsutvalg kartlegger hvert år kommunenes utgifter til bosetting og integrering og gir informasjon om integreringstilskuddets dekningsgrad. En eventuell reduksjon i kommunenes utgifter vil synliggjøres i beregningsutvalget årlige kartlegginger og danne grunnlag for vurdering av satsen for integreringstilskuddet.

Forslaget om å redusere stønaden medfører at noen kommuner må kartlegge bo- og familieforholdene i større grad enn i dag. Kommunene må imidlertid allerede ha en viss oversikt over dette, jf. at deltakere under 25 år som bor med foreldrene mottar 1/3 stønad. Ettersom stønaden allerede differensieres for deltakere under 25 år og det er etablert regler for trekk i stønaden, må kommunenes systemer for utbetaling av introduksjonsstønad allerede være tilpasset utbetaling av ulike beløp til ulike deltakere. En eventuell økning i antall søknader om sosialhjelp vil gi økt belastning hos arbeids- og velferdsforvaltningen. Departementet antar at de administrative konsekvensene samlet vil være begrenset.

9.2 Botidskrav for grunn- og hjelpestønad

Departementet foreslår i punkt 6.4 å innføre et vilkår om tolv måneders samlet medlemskapstid for rett til grunn- og hjelpestønad til personer over 18 år.

I 2023 var det seks personer over 18 år fra land utenfor EØS som fikk innvilget *grunnstønad* før de hadde vært medlem i folketrygden i tolv måneder. Gjennomsnittlig ytelse er på omtrent 12 975 kroner per år. Dersom vi legger til grunn at et tilsvarende antall ville søkt hvert år, vil forslaget innebære en årlig innsparing på stønadsbudsjettet på omtrent 0,08 mill. kroner. I innføringsåret gitt ikrafttredelse 1. januar vil vi få halvparten av helårseffekten, fordi de som innvandrer kommer på ulike tidspunkt i året, og at vi

dermed kan anta at de i gjennomsnitt mister seks måneder med stønad. Førsteårseffekten kan da være en innsparing på tilnærmet 0,04 mill. kroner.

I 2023 var det 25 personer over 18 år fra land utenfor EØS som fikk innvilget *hjelpestønad* før de hadde vært medlem i folketrygden i tolv måneder. Personer over 18 år får 16 152 kroner i hjelpestønad per år. Dersom vi legger til at et tilsvarende antall ville søkt hvert år, vil forslaget innebære en årlig innsparing på stønadsbudsjettet på omtrent 0,4 mill. kroner. Førsteårseffekten vil også her være om lag halvparten av dette gitt ikrafttredelse 1. januar, det vil si en innsparing på 0,2 mill. kroner.

Forslaget vil medføre administrative konsekvenser, både engangskostnader knyttet til innføringen og løpende kostnader knyttet til håndhevelse av regelverket. På usikkert grunnlag estimeres engangskostnadene til å utgjøre om lag 2 mill. kroner.

De løpende administrative merutgiftene er knyttet til noe økt tidsbruk i alle nye saker for å vurdere om de har utenlandstilsnitt. I tillegg vil det gi merarbeid for saksbehandlende enheter som skal behandle saker hvor krav til forutgående medlemskap får betydning for retten til ytelse, inkludert kontakt med utenlandske myndigheter som også kan påvirke saksbehandlingstiden. Økning i administrative kostnader til saksbehandling er på usikkert grunnlag estimert til om lag 2 mill. kroner. I tillegg vil det komme økte kostnader i forbindelse med klagebehandling. På usikkert grunnlag estimere vi totalt at endringen vil samlet utgjøre 3 mill. kroner årlig.

Forslaget vil kunne innebære at en viss økning i utgiftene til økonomisk sosialhjelp, dersom personer som ellers ville fått grunn- eller hjelpestønad ikke på annen måte kan dekke nødvendige kostnader. Det er i dag et begrenset antall personer som får innvilget grunn- eller hjelpestønad i løpet av 12 måneder etter ankomst. Departement legger derfor til grunn at effekten for utgiftene til økonomisk sosialhjelp vil være liten.

Dersom forslaget bidrar til å oppnå formålet om at Norge blir et noe mindre attraktivt ankomstland for fordrevne og flyktninger, kan innsparingen over stønadsbudsjettet være langt større enn beskrevet over. Personer som kommer til Norge får rett til en lang rekke ytelser, særlig etter en viss botid. Dersom forslaget medfører at færre velger Norge som ankomstland, vil Norge spare alle ressursene som ville blitt brukt på personene dersom de hadde valgt å komme Norge. I hvor stor grad forslaget kan bidra til at færre velger Norge som ankomstland, er vanskelig å anslå. Effekten avhenger i høy grad av hvordan innstramningen kommuniseres til personer som vurderer å flykte til Norge. Videre er det vanskelig å anslå hvor mye Norge vil spare per person som lar være å velge Norge som ankomstland. Dette avhenger blant annet av om personene ville kommet ut i jobb, hvilke ytelser de ville ha mottatt, og mange andre faktorer.

9.3 Botidskrav for engangsstønad

Engangsstønaden utgjør 92 648 kroner i 2024. Gjeldende bevilgning til engangsstønad på kap. 2530, post 71 er 715 mill. kroner. Et krav om tolv måneders forutgående medlemskap i folketrygden for engangsstønaden vil redusere utgiftene til engangsstønad, fordi færre vil ha rett til ytelsen sammenlignet med i dag. Arbeids- og velferdsdirektoratet har foreløpig anslått at et generelt medlemskapskrav *uten* et vilkår om sammenhengende umiddelbart

forutgående medlemskap vil innebære en innsparing i utgiftene til engangsstønad på om lag 147 mill. kroner i helårseffekt. Dersom medlemskapskravet skal innebære et vilkår om sammenhengende og umiddelbart forutgående medlemskap, vil innsparingen være noe høyere. Arbeids- og velferdsdirektoratet har foreløpig anslått dette til om lag 150 mill. kroner i helårseffekt. De budsjettmessige konsekvensene på sikt er usikre. Direktoratet har lagt til grunn for beregningene at kravet kun skal gjelde for stønadmottaker.

Videre antar direktoratet at forslaget vil kunne føre til økte kostnader til økonomisk sosialhjelp. Tall for 2022 viser at om lag 20 prosent av ukrainske flyktninger som kom i 2022 mottok sosialhjelp. Direktoratet antar derfor at et grovt anslag kan være at om lag 20 prosent av innsparingene i engangsstønad vil komme igjen som merutgifter til økonomisk sosialhjelp.

Et krav om forutgående medlemskap i folketrygden for rett til engangsstønad vil ha konsekvenser for forvaltningen av engangsstønad i Arbeids- og velferdsetaten. Direktoratet opplyser at de administrative konsekvensene vil omfatte behov med kostnader til 5 mill. kroner forbundet med systemutvikling i innføringsåret, samt varig årlig drifts- og forvaltningskostnader på 2 mill. kroner. Direktoratet vurderer at et krav om tolv måneders forutgående medlemskap i folketrygden for engangsstønaden vil kunne innføres i 2024. Det er ikke av betydning for innføringstidspunkt og administrative kostnader om det er et vilkår om sammenhengende umiddelbart forutgående medlemskap eller ikke. Direktoratet har også her lagt til grunn at kravet kun skal gjelde stønadmottaker.

9.4 Botidskrav for tannhelsehjelp med redusert egenbetaling

I forbindelse med Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2022 ble det vedtatt at 168 mill. kroner skulle bevilges gjennom rammen til fylkeskommunene slik at de kunne tilby tannhelsetjenester til 21- og 22-åringene med 50 prosent betaling.

I november 2022 inngikk regjeringspartiene et budsjettforlik med SV med enighet om å fremme forslag om å gi personer i alderen fra 23 år til og med 26 år rett til behandling i den offentlige tannhelsetjenesten. Det var enighet om å forskriftsfeste 50 prosent redusert betaling for disse årskullene. Det var også enighet om å styrke rammetilskuddet til fylkeskommunene med 280 mill. kroner.

I revidert nasjonalbudsjett våren 2023, foreslo regjeringen en endret innretning, slik at midlene går til å gi et tilbud til 21- til 24-åringer med 25 prosent egenbetaling. Løsningen innebar samme subsidiegrad for alle i aldersgruppen 21 til 24 år, og innebar at 25- og 26-åringer ikke fikk et subsidiert tilbud i 2023.

Det finnes ikke noen form for registrering av voksne pasienters bruk av tannhelsetjenester utenfor den offentlige tannhelsetjenesten. All kunnskap om voksnes bruk av tannhelsetjenester og deres utgifter er basert på spørreundersøkelser. I en utredning fra 2010 anslo SSB at gjennomsnittsutgiften for tannhelsetjenester per år for aldersgruppen 21 til 24 år var på 2 356 2008-kroner. Av personene i aldersgruppen 21 til 24 år hadde 70 prosent mellom 0 og 2000 kroner i utgifter, mens kun 3 prosent hadde utgifter på over 10 000 kroner. Justert for prisutvikling har departementet lagt til grunn at 70 prosent av unge i

aldersgruppen 21 til 24 år vil få en årsutgift til tannhelsetjenester på mellom 0 og om lag 2 500 kroner.

De siste årene har Finansdepartementet i svar til budsjettspørsmål fra Stortinget lagt vekt på at det er forskjell på å beregne økonomiske virkninger av en marginal endring og en reform som innebærer kapasitetsøkning i fylkeskommunal tannhelsetjeneste. Omfanget av faste kostnader knyttet til en slik kapasitetsøkning, vil variere mellom fylkeskommunene.

En innstramming av rettighetene for gruppen det her er snakk om vil ha begrensede økonomiske og administrative konsekvenser for den offentlige tannhelsetjenesten, og i praksis innebære at noen færre innbyggere vil ha rett til subsidierte tjenester. Å begrense retten til nødvendige tannhelsetjenester for deler av pasientgruppen mellom 19 og 24 år skal ikke følges av et uttrekk fra fylkeskommunenes rammer. Pasientgruppen det her er snakk om (unge voksne mellom 19 og 24 år med midlertidig oppholdstillatelse) inngikk ikke i grunnlaget for Stortingets vedtak om bevilgningsøkning knyttet til rettighetene. Fylkeskommunene har derfor ikke fått økonomisk kompensasjon over inntektssystemet for den økte ressursbruken knyttet til å behandle fordrevne fra Ukraina. Det er også krevende å beregne potensielle innsparinger, og som gjort rede for over er kunnskapsgrunnlaget for å fastsette fylkeskommunenes kompensasjon for de nye rettighetene også begrenset. Tilbudet til unge voksne er under oppbygging i fylkeskommunene, og i høringen av Helse- og omsorgsdepartementets forslag om å lovfeste rett til tannhelsetjenester for pasienter i aldersgruppen 21 til 24 år, stilte flere fylkeskommuner og KS spørsmål ved om den vedtatte finansieringen er tilstrekkelig til å dekke fylkeskommunenes kostnader.

Forslaget vil kunne innebære en viss økning i utgiftene til økonomisk sosialhjelp dersom personer som ellers ville fått dekket tannhelsetjenester ikke på annen måte kan dekke nødvendige kostnader. Det er imidlertid ikke mulig å beregne hvor mye dette ev. vil utgjøre.

9.5 Konsekvenser av forslagene for kommunenes kostnader til økonomisk sosialhjelp

Det kan ikke utelukkes at forslagene kan føre til noe økte administrative og økonomiske konsekvenser for den kommunale delen av Nav knyttet til økt behov for sosialhjelp. Ved bosetting av flyktninger mottar imidlertid kommunene integreringstilskudd over fem år. Tilskuddet går blant annet til å finansiere kommunenes utgifter til introduksjonsprogram, introduksjonsstønad og utgifter til sosialhjelp.

Samlet sett legger Regjeringen til grunn at de foreslåtte innstrammingene vil bidra til å redusere ankomstene til Norge, noe som vil dempe presset på kommunen.

10 Forslag til lovendringer

10.1 Integreringsloven

I lov 6. november 2020 nr. 127 om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) gjøres følgende endringer:

§ 20 nytt fjerde ledd (eller tredje ledd nytt tredje punktum) skal lyde:

Ektefeller eller samboere, som begge deltar i introduksjonsprogrammet og ikke har barn, mottar 5/6 stønad. Med samboere menes her personer som bor sammen i et ekteskapslignende forhold.

§ 37 c fjerde ledd femte punktum skal lyde:

Ved introduksjonsprogram på deltid skal introduksjonsstønaden tilsvare antallet timer i program.

10.2 Folketrygdloven

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 6-1 b skal lyde:

§ 6-1 b Forutgående medlemskap

Det er et vilkår for rett til stønad etter dette kapitlet at vedkommende har vært medlem i folketrygden i minst tolv måneder i løpet av tiden før søknad om stønad settes fram. Vilkåret gjelder ikke for medlemmer under 18 år.

§ 6-9 skal lyde:

§ 6-9 Stønad ved yrkesskade

Ved en skade eller sykdom som regnes som yrkesskade etter kapittel 13, ytes det grunnstønad og hjelpestønad etter følgende særbestemmelser:

- a. *Vilkåret om forutgående medlemskap i § 6-1 b gjelder ikke.*
- b. *Det ytes stønad selv om vedkommende ikke lenger er medlem i trygden.*

Det er et vilkår at han eller hun var medlem i trygden på skadetidspunktet.

§ 14-17 første ledd skal lyde:

Til en kvinne som føder barn eller adopterer barn under 15 år, men ikke har rett til foreldrepenger, ytes det engangsstønad for hvert barn. Til mann som adopterer alene, ytes det engangsstønad for hvert barn dersom han ikke har rett til foreldrepenger. Personer som etter første eller andre punktum har rett til foreldrepenger, kan i stedet velge å motta engangsstønad. Stønadmottakeren kan ikke senere gjøre om på valget som er tatt. Adopsjon av ektefellens barn gir ikke rett til engangsstønad. *Stønadmottakeren må ha vært medlem i folketrygden i minst 12 måneder før tidspunktet for fødsel eller adopsjon.*

10.3 Tannhelsetjenesteloven

I lov 3. juni 1983 nr. 54 om tannhelsetjenesten (tannhelsetjenesteloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 1-3 d skal lyde:

§ 1-3 d (*Ansvar for tilbud til personer med midlertidig oppholdstillatelse*)

Den offentlige tannhelsetjenestens ansvar etter § 1-3 første ledd bokstav d gjelder ikke for personer med midlertidig oppholdstillatelse i Norge som ikke har bodd minst fem år i riket, jf. § 2-1a.

Første ledd gjelder ikke for personer som har rettigheter i henhold til gjensidighetsavtale med annen stat.

Ny § 2-1a skal lyde:

§ 2-1 a (*Krav om botid i riket for personer med midlertidig oppholdstillatelse*)

For personer som har midlertidig oppholdstillatelse i riket er det krav om fem års botid i riket for rett til nødvendige tannhelsetjenester etter § 2-1, jf. § 1-3 første ledd bokstav d.

Krav om botid i riket gjelder ikke for personer som har rettigheter i henhold til gjensidighetsavtale med annen stat.

10.4 Ikrafttredelse og overgangsregler

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de ulike bestemmelsene til ulik tid.

Kongen kan gi nærmere overgangsregler for ikrafttredelsen av loven.